

Uchwała nr 275/XVII/2008

**Rady Miasta Lublin
z dnia 21 lutego 2008 r.**

w sprawie przyjęcia „Programu działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Lublin w latach 2008 - 2013”.

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (j.t. Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 ze zm.) w związku z art. 35a ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych (Dz. U. Nr 123, poz. 776 ze zm.) - Rada Miasta Lublin uchwala, co następuje:

§ 1

Uchwala się „Program działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Lublin w latach 2008 - 2013”, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2

1. Koordynowanie Programu oraz monitorowanie jego realizacji powierza się Miejskiemu Ośrodkowi Pomocy Rodzinie w Lublinie.
2. Realizatorzy programów w terminie do 31 stycznia każdego roku przedkładają Miejskiemu Ośrodkowi Pomocy Rodzinie informację o realizacji zadań z poprzedniego roku kalendarzowego.
3. Instytucje statutowo powołane do gromadzenia informacji o osobach niepełnosprawnych przedkładają do Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w okresie do 31 stycznia każdego roku zbiorcze zestawienie danych niezbędnych do tworzenia i ewaluacji programów za poprzedni rok kalendarzowy.

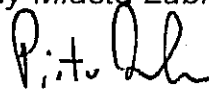
§ 3

Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta Lublin.

§ 4

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

*Przewodniczący
Rady Miasta Lublin*

Piotr Dreher

Załącznik
do Uchwały 275/XVII/2008
Rady Miasta Lublin
z dnia 21 lutego 2008 r.

**PROGRAM DZIAŁAŃ
NA RZECZ NIEPEŁNOSPRAWNYCH
MIESZKAŃCÓW MIASTA LUBLIN
W LATACH 2008 – 2013**

LUBLIN 2008 ROK

SPIS TREŚCI:

WSTĘP	3
1. ŚRODOWISKO OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH.....	6
2. DZIAŁANIA NA RZECZ OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH W LUBLINIE.....	8
2.1. Organizacje pozarządowe w systemie wsparcia osób niepełnosprawnych.....	8
2.2. Rehabilitacja społeczna i likwidacja barier (społecznych, architektonicznych, technicznych, transportowych i w komunikowaniu się).....	10
2.3. Edukacja dzieci i młodzieży.....	20
2.4. Aktywność zawodowa niepełnosprawnych mieszkańców Lublina.....	24
3. CELE PROGRAMU.....	28
4. REALIZACJA ZADAŃ W LATACH 2008 – 2013.....	29
5. Koszty realizacji działań w roku 2008	38
WYKAZ TABEL.....	43
ZAŁĄCZNIKI:	44
1. Wykaz organizacji pozarządowych działających na rzecz osób niepełnosprawnych w Lublinie	44
2. Wykaz jednostek prowadzących Warsztaty Terapii Zajęciowej działające na terenie Miasta Lublin	48

WSTĘP

Zapewnienie niepełnosprawnym mieszkańcom Lublina możliwości godnego funkcjonowania i pełnego uczestnictwa w życiu społecznym jest celem zamieszczonym w „Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Lublin 2005 – 2013”. Odpowiedzią na potrzeby środowiska osób o specyficznych potrzebach życiowych jest „Program działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Lublina” – ujmujący problemy osób niepełnosprawnych w sposób interdyscyplinarny.

Wspólne działanie organizacji pozarządowych, jednostek oraz poszczególnych Wydziałów Urzędu Miasta pozwoli w pełni wykorzystać potencjał naszego miasta. Wzajemne uzupełnianie środków z różnych źródeł (budżet miasta, środki z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, środki organizacji pozarządowych oraz środki unijne) pozwoli uczynić pomoc i wsparcie osób niepełnosprawnych kompleksowym.

Godne funkcjonowanie osób niepełnosprawnych winno polegać nie tylko na zapewnieniu im zaspakajania potrzeb, ale także na kompensowaniu niedostatków, które wynikają z niepełnosprawności. Równoprawny dostęp do dóbr, które są osiągalne dla pozostałych osób bez wysiłku, powinien być zapewniony w każdej sferze funkcjonowania osób niepełnosprawnych. Uruchamianie wsparcia z różnych źródeł umożliwi osobom niepełnosprawnym integrację z pozostałymi mieszkańcami miasta.

Dialog instytucji działających na rzecz osób niepełnosprawnych z organizacjami pozarządowymi pozwoli komunikować nowe potrzeby i wykorzystywać pojawiające się możliwości pozyskiwania środków na realizację programów i akcji, mających na celu zapobieganie i minimalizowanie zjawiska niepełnosprawności.

Podstawa prawna Programu:

Zgodnie z zapisem art. 35 a, ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. Nr 123, poz. 776, ze zmianami) do zadań powiatu należy opracowywanie i realizacja zgodnych z powiatową strategią dotyczącą rozwiązywania problemów społecznych – programów działań na rzecz osób niepełnosprawnych w zakresie rehabilitacji społecznej, zawodowej i zatrudnienia oraz przestrzegania praw osób niepełnosprawnych. Program niniejszy jest wypełnieniem powyższego zapisu, a także ust. 2 ww. art. mówiącego o współpracy z instytucjami administracji rządowej i samorządowej w opracowywaniu i realizacji tych programów.

„Program działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Lublina” jest zgodny ze

„Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Lublin 2005 – 2013” przyjętą uchwałą Nr 797/XXXIII/2005 Rady Miasta z dnia 8 września 2005 roku.

Uzasadnienie:

Lublin ma szeroko rozwiniętą ofertę pomocy osobom niepełnosprawnym zarówno w zakresie pomocy instytucjonalnej, jak i pozainstytucjonalnej, ale niepełnosprawność jest stanem, który wymaga rozwiązań ciągłych i dostosowywania oferty instytucji i organizacji do zmieniających się warunków.

Liczba osób niepełnosprawnych sukcesywnie rośnie. Niepełnosprawność prawna¹, zarejestrowana w statystykach Miejskiego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności dotyczy z roku na rok większej liczby mieszkańców Lublina. Pomoc kierowana do tej grupy społecznej winna uwzględniać różnorodne uwarunkowania i sukcesywnie dostosowywać oferty wsparcia do aktualnych, wciąż rosnących potrzeb.

Program wieloaspektowo ujmuje problem niepełnosprawności wykorzystując obowiązujące prawo w celu poprawy bytu niepełnosprawnych mieszkańców.

Opis programu:

„Program działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Lublina” przewiduje realizację zadań w okresie od 2008 do 2013 roku. Zadania przewidziane do realizacji zaplanowane są na okres 6. lat. Zgodnie z pojawiającymi się potrzebami oraz możliwościami będzie corocznie aktualizowany. Zmianie będą mogły ulec zarówno zadania, jak i działania, co roku będzie także ulegać zmianie wysokość środków przeznaczonych na realizację zadań. Stały monitoring i ewaluacja realizacji zadań – ułatwi ich korygowanie i dostosowanie działań do aktualnych potrzeb i zmieniających się uwarunkowań.

Program obejmuje cztery szczegółowe cele składające się na cel główny - „stworzenie warunków do godnego funkcjonowania w społeczeństwie osób niepełnosprawnych”. Cele szczegółowe będą realizowane poprzez konkretne zadania i działania. Cel dotyczący wspierania działań w ramach rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych (Cel IV) uwzględnia działania opracowane przez Miejski Urząd Pracy w ramach „Programu Promocji Zatrudnienia i Aktywizacji Rynku Pracy m. Lublin na lata 2007 – 2013”. Program wskazuje także realizatorów poszczególnych działań, planowaną wysokość środków na ich realizację oraz źródła finansowania.

---

¹ Niepełnosprawność prawna to niepełnosprawność prawnie orzeczona lub przyznana grupa inwalidzka.

Partnerzy realizujący program:

- ✓ Wydziały Urzędu Miasta Lublin,
- ✓ Placówki edukacyjne i specjalne ośrodki szkolno – wychowawcze,
- ✓ Jednostki organizacyjne pomocy społecznej (domy pomocy społecznej, ośrodki wsparcia, placówki opiekuńczo – wychowawcze, Filie Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie),
- ✓ Organizacje pozarządowe,
- ✓ Miejski Urząd Pracy,
- ✓ Miejskie jednostki kultury,
- ✓ Lubelski Oddział Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych,
- ✓ Wieloosobowe stanowisko pracy ds. Informacji dla Osób Niepełnosprawnych,
- ✓ Pełnomocnik Prezydenta ds. Osób Niepełnosprawnych,
- ✓ Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych

Organ koordynujący:

- ✓ Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie

Źródła finansowania:

- ✓ Budżet miasta,
- ✓ Środki PFRON,
- ✓ Środki własne organizacji pozarządowych,
- ✓ Środki unijne.

Program został opracowany przez Dział ds. Osób Niepełnosprawnych Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w oparciu o materiały i analizy własne oraz dokumenty, opracowania i sprawozdania Wydziałów Urzędu Miasta, jednostek organizacyjnych pomocy społecznej oraz organizacji pozarządowych realizujących zadania na rzecz osób niepełnosprawnych w Lublinie.

1. ŚRODOWISKO OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

Środowisko osób niepełnosprawnych jest jednym z najslabiej poznanych obszarów dotyczących ludności Polski. Dynamika zmian oraz wielość instytucji świadczących pomoc i orzekających niepełnosprawność powoduje, że dane dotyczące niepełnosprawności prawnej są wybiórcze. Statystyki dotyczące osób niepełnosprawnych najpełniej ujmują „Narodowy Spis Ludności i Mieszkań 2002”. Wszelkie próby późniejszych aktualizacji tych danych nie dają pełnego obrazu niepełnosprawności w Polsce. Organy powołane do orzekania o niepełnosprawności powielają swoją pracę, w związku z tym nie ma możliwości, aby kompatybilnie uzupełniały statystyki. Osoby niepełnosprawne ujmowane są w nich wielokrotnie, albo w ogóle się w nich nie znajdują.

Według badań „Narodowego Spisu Ludności i Mieszkań 2002”, w Polsce jest blisko 5,5 mln. osób niepełnosprawnych. W tym osób niepełnosprawnych prawnie, posiadających orzeczenie wydane, przez co najmniej jeden organ jest blisko 4,5 mln. Te dane potwierdzają raporty Biura Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych z kwietnia 2006 roku (źródło: *Rynek pracy a osoby niepełnosprawne – stan obecny i perspektywy zmian. Informacje statystyczne*, Warszawa 2006).

Dane dotyczące województwa lubelskiego świadczą o największym nasileniu zjawiska niepełnosprawności w kraju. Osoby niepełnosprawne (prawnie i biologicznie²) stanowiły 18,6 % (407,8 tys. osób) ogółu populacji województwa lubelskiego - w kraju odsetek ten wynosi 14,3 %. Dane te oznaczają, że co piąty mieszkaniec województwa lubelskiego jest osobą niepełnosprawną, podczas gdy w kraju, co siódmy Polak jest niepełnosprawny. Liczba osób niepełnosprawnych na 1000 mieszkańców województwa lubelskiego wynosiła 185 (podczas, gdy w Polsce w roku 2002 były to 143 osoby).

W Lublinie w 2002 roku było 61,8 tys. osób niepełnosprawnych, w tym niepełnosprawnych prawnie - 54 tys. osób, a biologicznie 7,7 tys. osób. Wśród Lublinian 45 % osób niepełnosprawnych, to mężczyźni. Dzieci niepełnosprawnych ogółem w roku 2002 roku było 1 600, w tym prawnie orzeczonych 1 100, biologicznie – 499.

Statystyki Miejskiego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Lublinie

---

² Osoba niepełnosprawna biologicznie to osoba, u której występują istotne ograniczenia w funkcjonowaniu i pełnieniu ról społecznych powodowane uszkodzeniem bądź obniżeniem sprawności organizmu. Nie każda osoba niepełnosprawna biologicznie jest uznana za osobę niepełnosprawną w świetle prawa (niepełnosprawną prawnie).

odzwierciedlają tendencję z danych ogólnopolskich w poszczególnych grupach schorzeń wśród osób niepełnosprawnych (tabela 1).

Tabela 1. Liczba osób z orzeczeniem poszczególnych schorzeń i dysfunkcji

Lp.	SYMBOL	Rodzaj schorzenia	2006 rok			2007 rok		
			Przed 16 r.ż.	Powyżej 16 r.ż.	SUMA	Przed 16 r.ż.	Powyżej 16 r.ż.	SUMA
1.	01-U	Upośledzenie umysłowe	38	60	98	36	59	95
2.	02-P	Choroby psychiczne	59	432	491	68	424	492
3.	03-L	Zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu	33	273	306	37	318	355
4.	04-O	Choroby narządu wzroku	38	105	143	37	104	141
5.	05-R	Upośledzenie narządu ruchu	70	895	965	66	1 103	1 169
6.	06-E	Epilepsja	45	81	126	42	101	143
7.	07-S	Choroby układu oddechowego i krążenia	257	922	1179	157	1 001	1 158
8.	08-T	Choroby układu pokarmowego	20	133	153	13	174	187
9.	09-M	Choroby układu moczowo-płciowego	38	68	106	41	95	136
10.	10-N	Choroby neurologiczne	59	499	558	71	588	659
11.	11-I	Inne, w tym schorzenia: endokrynologiczne, metaboliczne, zaburzenia enzymatyczne, choroby zakaźne i odzwierzęce, zeszpecenia, choroby układu krwiotwórczego	88	271	359	87	342	429
12.	RAZEM		745	3 739	4 484	655	4 309	4 964

Źródło: Miejski Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Lublinie.

Spośród 4 309 osób dorosłych po raz pierwszy zostało orzeczonych: 570 osób o znacznym stopniu, 1 093 osób o umiarkowanym stopniu oraz 696 osób o lekkim stopniu niepełnosprawności. Statystyki dotyczące dzieci orzeczonych po raz pierwszy nie są prowadzone przez Miejski Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności.

Według statystyk stosowanych przez Zarząd PFRON do obliczenia algorytmu generującego wysokość środków dla powiatu – wskaźnik częstości niepełnosprawności w Lublinie orzeczonej wśród osób w wieku powyżej 15 lat wynosi 17,5 %. Dodatkowo uwzględniana jest informacja dotycząca liczby osób niepełnosprawnych bezrobotnych i osób niepełnosprawnych poszukujących pracy i nie pozostających w zatrudnieniu, wyliczona jako średnia z września, października i listopada 2006 roku – wyniosła 1 144 osób.

2. DZIAŁANIA NA RZECZ OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH W LUBLINIE

2.1. Organizacje pozarządowe w systemie wsparcia osób niepełnosprawnych

Według ogólnopolskiej bazy danych organizacji pozarządowych i instytucji (*źródło: www.bazy.ngo.pl dane na dzień: 07.02.2008 roku*), w Lublinie na polu pomocy osobom niepełnosprawnym lub chorym działa 107 organizacji pozarządowych (załącznik Nr 1). Są to także oddziały i koła funkcjonujące w ramach jednej organizacji w granicach administracyjnych Miasta Lublin. Spośród nich 33 fundacje i stowarzyszenia posiadają status organizacji pożytku publicznego. 54 organizacji współpracuje w Lublinie z jednostkami miasta działając na rzecz osób niepełnosprawnych. Organizacje te obejmują swoim zainteresowaniem wiele grup osób niepełnosprawnych, od osób najbardziej wymagających wsparcia i niepełnosprawności najbardziej utrudniających codzienne funkcjonowanie – osoby głuchoniewidome, niepełnosprawne ruchowo (w tym poruszające się na wózkach inwalidzkich), upośledzone umysłowo, chore psychicznie, niewidome i niesłyszące – po wsparcie dla rodzin z osobami niepełnosprawnymi.

Organizacje pozarządowe w środowisku lubelskim podejmują się wykonywania zadań publicznych, dzięki którym spełniają swoje statutowe cele. Prowadzą szerokie działania mające na celu kompleksową obsługę osób niepełnosprawnych: od prowadzenia poradnictwa i udzielanie pomocy w codziennym funkcjonowaniu, po prowadzenie systematycznej i profesjonalnej rehabilitacji.

W Lublinie, z racji dużej ilości osób niepełnosprawnych bezrobotnych i poszukujących pracy, prężnie działa także pozainstytucjonalna pomoc w aktywizowaniu zawodowym i pośrednictwie pracy dla niepełnosprawnych. W ramach działań fundacji i stowarzyszeń organizowane są szkolenia zawodowe, warsztaty aktywizujące do poszukiwania pracy, świadczone są usługi doradcze i pośrednictwo pracy.

Z racji pojawiających się nowych potrzeb, a także dzięki prężnie działającemu ruchowi samopomocowemu ciągle pojawiają się nowe fundacje i stowarzyszenia, które za swój cel obierają pomoc osobom niepełnosprawnym. Szczególnym zainteresowaniem objęte są dzieci i młodzież.

Działania edukacyjne oraz szeroko pojęta prewencja obniżają koszty rehabilitacji osób

niepełnosprawnych. Dzięki podniesieniu poziomu wiedzy i świadomości istnieją większe szanse na zapobieganie wypadkom i zdarzeniom przyczyniającym się do powstawania niepełnosprawności czy różnorodnych schorzeń. Edukacja odbywająca się w postaci jednodniowych akcji, bądź w postaci regularnie prowadzonych programów zmierza do zasygnalizowania problemów, na które osoby zdrowe nie zwracają w swoim codziennym funkcjonowaniu uwagi. Rozpowszechnienie wiedzy, a co z tym się wiąże zwrócenie uwagi na własne postępowanie, często ryzykowne dla zdrowia i sprawności, pozwala zapobiec bardziej kosztownej rehabilitacji w przyszłości. Akcje zachęcające do badań profilaktycznych w celu wykluczenia ryzyka zachorowania, bądź takiego diagnozowania, które pozwala na szybką interwencję – często są sygnałem ostrzegającym przed możliwym niebezpieczeństwem i dużymi kosztami leczenia.

Idea mieszkań chronionych, jako specyficzna forma pomocy społecznej ukierunkowanej na pomoc m.in. osobom niepełnosprawnym ma za zadanie zapewnić funkcjonowanie tych osób w integracji ze środowiskiem. Dzięki mieszkaniom chronionym możliwe jest usamodzielnienie osób niepełnosprawnych i „zaistnienie” ich w środowisku na pełnoprawnych zasadach. Taka forma pomocy stanowi możliwość integracji osób niepełnosprawnych ze społecznością lokalną i maksymalnie dobre warunki do podejmowania wyzwań w codziennym życiu. Prowadzenie tej formy pomocy należy zarówno do jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, jak i organizacji pożytku publicznego. W Lublinie stacjonarne formy pomocy w postaci miejsca zamieszkania dla osób niepełnosprawnych są zorganizowane przez trzy organizacje pozarządowe i skierowane są do osób chorych psychicznie i niepełnosprawnych intelektualnie. Są to dwa hostele w sumie z 24. miejscami dla osób chorych psychicznie i jedno trzyosobowe mieszkanie chronione dla tej grupy osób. Świadczona jest też pomoc dla osób niepełnosprawnych intelektualnie w postaci miejsc przejściowych, w mieszkaniach treningowych. W Lublinie 13 osób zajmuje mieszkania treningowe. Jest to forma pomocy przygotowująca do samodzielnego zamieszkania w środowisku.

Środki Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych pozwalają na realizację programów, dzięki którym możliwe jest wyposażenie obiektów służących rehabilitacji osób niepełnosprawnych w specjalistyczny sprzęt rehabilitacyjny. Usprawnienie w każdej formie stwarza warunki do aktywnego uczestnictwa osób niepełnosprawnych w życiu społecznym. Pojawianie się nowych możliwości w rehabilitacji rozszerza ofertę pomocy w tym zakresie.

System wsparcia dla osób niepełnosprawnych realizowany jest w ścisłej współpracy

instytucji samorządowych z organizacjami pozarządowymi. Wspólne działania dotyczą wielu aspektów funkcjonującego systemu.

Potrzeby w zakresie ww. działań, to:

- doskonalenie współpracy instytucji samorządowych z organizacjami pozarządowymi w celu realizacji zadań publicznych oraz w celu ustalenia potrzeb niepełnosprawnych mieszkańców Lublina;
- wspieranie działań mających na celu utworzenie warsztatów terapii zajęciowej, dla różnych grup osób niepełnosprawnych, które dotąd nie są objęte taką formą pomocy;
- wsparcie działań mających na celu utworzenie zakładu aktywności zawodowej, którego nie ma w Lublinie;
- prowadzenie akcji i realizacja programów informacyjnych o niepełnosprawności, jej przyczynach i skutkach oraz niwelowaniu jej niekorzystnych symptomów;
- zacieśnienie współpracy i wzmocnienie starań jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, organizacji pozarządowych oraz organizacji pożytku publicznego w celu utworzenia sieci mieszkań chronionych, jako elementu infrastruktury, której w Lublinie brakuje;
- wspieranie działań na rzecz tworzenia ośrodków wsparcia, jako pomocy zarówno dla osób niesprawnych, jak i ich rodzin oraz przyjaciół;
- systematyczne doposażenie i wyposażenie w sprzęt obiektów służących rehabilitacji (obszar A programu „Wyrównywanie szans między regionami”).

2.2. Rehabilitacja społeczna i likwidacja barier (społecznych, architektonicznych, technicznych, transportowych i w komunikowaniu się)

Aktywność osób niepełnosprawnych oraz ich rodzin jest niezbędna do płynnego i skutecznego procesu rehabilitacji. Organizowanie się środowisk dotkniętych bezpośrednio lub pośrednio zjawiskiem niepełnosprawności w działaniach samopomocowych pozwala na walkę o prawa osób niepełnosprawnych. Łatwiejsze jest wówczas egzekwowanie uprawnień w systemie pomocy dla osób, którym trudno jest samodzielnie zabiegać o godne życie.

Prezentacja praw osób niepełnosprawnych i należytej im pomocy, promowanie osiągnięć osób niepełnosprawnych oraz sylwetek osób, które aktywnie działają w środowisku mimo ich niższej sprawności, jest realizowana w lubelskiej telewizji regionalnej, w radio oraz prasie lokalnej. Osoby niepełnosprawne mają swoje osiągnięcia w różnych sferach życia, a promowanie ich dokonań stanowi czynnik mobilizujący do dalszej aktywności.

Działania podejmowane przez osoby niepełnosprawne muszą być wspierane przez osoby z ich otoczenia: rodzinę, przyjaciół, rehabilitantów, terapeutów oraz naukowców. Pomoc dla rodzin i osób, które chcą podjąć się opieki nad osobami niepełnosprawnymi jest organizowana przez organizacje pozarządowe. Prowadzą one kursy i szkolenia przygotowujące do pracy z osobami niepełnosprawnymi. Pomoc w obsłudze osób niepełnosprawnych zwłaszcza tych z najbardziej złożonymi dysfunkcjami jest niezbędnym czynnikiem poprawy ich codziennego funkcjonowania. Język migowy czy szkolenie dotyczące postępowania z osobami niepełnosprawnymi intelektualnie pozwala na lepsze rozumienie problemów niepełnosprawności, zwiększa też szanse na bardziej komfortowe funkcjonowanie mimo istniejących ograniczeń. Prowadzone kursy przygotowują do prowadzenia terapii zajęciowej i specjalistycznych zajęć edukacyjnych dla dzieci niepełnosprawnych.

Osoby niepełnosprawne skazane są na izolację z powodu odmienności. Często ich schorzenia ograniczają integrację z pozostałymi mieszkańcami Miasta Lublina. Obecność pośród osób sprawnych jest ważnym czynnikiem budowania pozytywnych postaw oraz ograniczania uprzedzeń i dyskryminacji. W procesie integracji istnieje możliwość poznawania siebie nawzajem i dostrzegania tego, co cenne i ważne - pojawia się nić łącząca świat sprawnych i mniej sprawnych.

Osoby niepełnosprawne, by w sposób łatwiejszy funkcjonować muszą znać swoje prawa i móc sprawnie poruszać się wśród dostępnych im form pomocy. Poradnictwo w tym zakresie w Lublinie jest świadczone głównie dzięki organizacjom pozarządowym. Świadomość prawna osób niepełnosprawnych zwiększa się, lecz musi być wspierana ciągłym działaniem i dotyczyć szerokiego wachlarza pomocy dla różnych rodzajów niepełnosprawności. W Lublinie punktów świadczących pomoc w formie poradnictwa i udzielania informacji dla osób niepełnosprawnych w roku 2007 było 9. Takiego działania podjęły się: 2. organizacje dzięki środkom z budżetu miasta, 3. organizacje pozarządowe korzystające ze środków PFRON poprzez uczestnictwo w programie celowym „Partner”, 1. organizacja otrzymała środki z Europejskiego Funduszu Społecznego – Sektorowy Program Operacyjny Rozwój zasobów Ludzkich 2004 – 2006 w połączeniu ze środkami PERON. Jedna z ogólnopolskich organizacji zorganizowała dzięki środkom PFRON - ośrodek informacji dla osób niepełnosprawnych.

Środki z budżetu miasta zabezpieczają także funkcjonowanie: Telefonu Zaufania oraz Centrum Interwencji Kryzysowej, gdzie każda osoba niepełnosprawna może zwrócić się o poradę prawną, psychologiczną i zawodową.

Miasto Lublin, dzięki środkom Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, świadczy pomoc, w formie wsparcia finansowego trafiającego bezpośrednio do osób niepełnosprawnych.

Łączna kwota środków będących w dyspozycji Miasta w 2007 roku wynosiła 9 178 238 zł.

Ze środków PFRON w ramach rehabilitacji społecznej finansowano:

1. Działalność Warsztatów Terapii Zajęciowej (WTZ).³

W roku 2007 finansowana była działalność 9 warsztatów. Wykaz jednostek prowadzących WTZ działających na terenie Miasta Lublin zawiera załącznik Nr 2. Swoją działalnością warsztaty obejmują 260 osób z Lublina o różnych rodzajach niepełnosprawności (niewidomych, niepełnosprawnych ruchowo, upośledzonych umysłowo, chorych psychicznie). Do 2006 roku koszty finansowania WTZ realizowane były ze środków PFRON. W 2007 roku Miasto Lublin pokryło ze środków budżetowych część tych kosztów. Środki PFRON dotyczące wydatków na funkcjonowanie WTZ wyniosły 3 657 640 zł, a udział środków budżetowych Miasta Lublin w ich finansowaniu - 174 382 zł.

2. Uczestnictwo w turnusach rehabilitacyjnych.

W 2007 roku 1595 osób dorosłych oraz 208 dzieci i młodzieży niepełnosprawnej uczestniczyło w turnusach rehabilitacyjnych. Osobom dorosłym towarzyszyło 432 opiekunów, natomiast z dziećmi na turnus rehabilitacyjny wyjechało - 125.

3. Zaopatrzenie w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze.

W roku 2007 zrealizowano dofinansowania dla 2 366 osób fizycznych oraz 3 dla jednostek posiadających osobowość prawną.

4. Likwidację barier architektonicznych, technicznych i w komunikowaniu się.

---

³ W roku 2007 z 260 osób, które są uczestnikami warsztatów największa liczba uczestników przebywa w warsztacie od ponad 8 lat (około 40% wszystkich uczestników). 20% uczestników przebywa obecnie w WTZ do jednego roku. W 2007 roku 12 osób podjęło pracę zawodową (w roku 2006 – 6 osób). Od początku działalności Warsztatów Terapii Zajęciowej pracę podjęło łącznie 38 osób, co stanowi 14,6 % wszystkich uczestników warsztatów.

Bariery, które zlikwidowano w 2007 roku dzięki środkom PFRON, to 621 przedsięwzięć.

5. Sport, kulturę, turystykę i rekreację osób niepełnosprawnych.

Z 37. organizacjami pozarządowymi zawarto 171 umów w ramach realizacji tego zadania.

Z zakresu rehabilitacji społecznej w 2007 roku wydatkowano łącznie kwotę 8 473 957 zł, co stanowi 92,3 % środków przyznanych przez Zarząd PFRON. Z pomocy w ww. formach skorzystało 13 534 osób niepełnosprawnych z Lublina, oraz 37 organizacji pozarządowych i 3 jednostki posiadające osobowość prawną.

Rehabilitacja zawodowa wspierana dzięki środkom PFRON, to:

1. Wydatki na instrumenty i usługi rynku pracy na rzecz osób niepełnosprawnych.

Jest to pomoc w postaci szkoleń zawodowych dla osób poszukujących pracy i nie pozostających w zatrudnieniu. W roku 2007 pomoc ta dotyczyła 88 osób niepełnosprawnych. Realizatorem tego zadania był Miejski Urząd Pracy.

2. Udzielanie pożyczek na rozpoczęcie działalności gospodarczej dla osób niepełnosprawnych.

W 2007 roku z pomocy takiej skorzystało 4 niepełnosprawnych przedsiębiorców.

3. Dotacje dla osób niepełnosprawnych na podjęcie działalności gospodarczej.

Z dotacji na podjęcie działalności skorzystało 4 przedsiębiorców.

4. Dofinansowanie do wysokości 50 % oprocentowania kredytów bankowych, zaciągniętych przez osoby niepełnosprawne na kontynuowanie działalności gospodarczej.

Ta pomoc dotyczyła trzech przedsiębiorców.

5. Zwrot kosztów zatrudnienia pracownika pomagającego pracownikom niepełnosprawnym w pracy.

Zawarta umowa dotyczyła jednego asystenta, pomagającego w pracy pięciu niepełnosprawnym osobom.

W ramach rehabilitacji zawodowej udzielono pomocy 104. osobom niepełnosprawnym, a w sumie wyniosła ona 496 547 zł.

Rehabilitacja osób niepełnosprawnych stanowi ważny czynnik ułatwiający pełniejsze uczestnictwo w życiu społecznym. Usprawnianie w różnych formach zwiększa aktywność osób niepełnosprawnych w środowisku. W ramach środków zarezerwowanych w budżecie miasta na realizację „Programu działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Lublin” wspierane są również zadania z zakresu rehabilitacji. Działania te obejmują wszelkie sfery ograniczeń osób niepełnosprawnych, także społeczne. Stanowią uzupełnienie oferty specjalistycznych poradni i gabinetów rehabilitacji.

Stowarzyszenia korzystają z potencjału dostępnego w Lublinie wykorzystując różne formy rehabilitacji i poszukując nowych sposobów usprawniania (terapii). Jednostki Miasta Lublin – Specjalne Ośrodki Szkolno – Wychowawcze, szkoły kształcące dzieci i młodzież niepełnosprawną, jednostki organizacyjne pomocy społecznej także organizują rehabilitację dzięki środkom z budżetu Miasta Lublin.

„Program działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Lublin na lata 2006 – 2007”, który był realizowany w 2007 roku przewidywał środki na realizację zadań publicznych. Środki te były skierowane do organizacji pożytku publicznego oraz jednostek miasta na realizację szeregu działań na rzecz osób niepełnosprawnych. Również w ramach ww. programu środkami z budżetu miasta uzupełnione zostały środki gwarantowane przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych Warsztatów w wysokości 10% kosztów działalności Warsztatów Terapii Zajęciowej.

Tabela 2. Wysokość środków na zadania realizowane przez organizacje pozarządowe i jednostki miasta w ramach „Programu działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Lublina na lata 2006-2007”, w roku 2007.

Lp	Zadanie	Realizator	Liczba uczestników	Wykonanie za 2007 rok
1.	Prowadzenie innowacyjnych zajęć edukacyjnych dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej	jednostki miasta	1 361	60 124,56
2.	Rehabilitacja osób niepełnosprawnych zwiększająca ich samodzielność psychiczną i fizyczną	jednostki miasta	695	93 759,29
3.	Integracja osób niepełnosprawnych ze społecznością Lublina	jednostki miasta	346	19 721,85
1.	Realizacja programów zwiększających świadomość mieszkańców Lublina o przyczynach i skutkach powstawania niepełnosprawności i sposobach jej zapobiegania	organizacje pozarządowe	6 818	25 000
2.	Rehabilitacja osób niepełnosprawnych zwiększająca ich samodzielność psychiczną i fizyczną	organizacje pozarządowe	536	70 683,33
3.	Prowadzenie innowacyjnych zajęć edukacyjnych dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej	organizacje pozarządowe	140	30 505,93
4.	Świadczenie kompleksowego poradnictwa dla osób niepełnosprawnych i ich rodzin	organizacje pozarządowe	583	9 000
5.	Świadczenie poradnictwa zawodowego oraz organizacja szkoleń przygotowujących osoby niepełnosprawne do podjęcia pracy	organizacje pozarządowe	16	5 000
6.	Organizacja kursów i szkoleń przygotowujących do pracy z osobami niepełnosprawnymi	organizacje pozarządowe	106	13 000
7.	Integracja osób niepełnosprawnych ze społecznością Lublina	organizacje pozarządowe	622	19 532,52
8.	Realizacja programów promujących osiągnięcia osób niepełnosprawnych w różnych sferach życia społecznego	organizacje pozarządowe	11 + widzowie programu „Potrafisz”	10 000
	Udział Miasta Lublin w finansowaniu Warsztatów Terapii Zajęciowej	organizatorzy WTZ	260	174 382
	RAZEM		11 494	530 709,48

Niepełnosprawni mieszkańcy Lublina – jak wszyscy mieszkańcy Miasta - korzystają z pomocy środowiskowej świadczonej na podstawie zapisów ustawy o pomocy społecznej. Taka pomoc w formie: pracy socjalnej, zasiłków stałych, okresowych, celowych dotyczyła 6 895 osób niepełnosprawnych, pozostających w 6 315 rodzinach - rodziny te w sumie liczą 10 798 osób.

Ponad 2 500 osób niepełnosprawnych korzystało w 2007 roku również z usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych (tabela 3). Artykuł 50 ustawy o pomocy społecznej stanowi, że osobie, która ze względu na wiek, chorobę lub niepełnosprawność wymaga pomocy innych osób, zaś rodzina, a także wspólnie

niezamieszkujący małżonek, wstępni, zstępni nie mogą takiej pomocy zapewnić przysługuje pomoc w formie usług opiekuńczych lub specjalistycznych usług opiekuńczych⁴.

Tabela 3. Liczba osób niepełnosprawnych korzystających z usług opiekuńczych w 2007 roku

FORMY POMOCY	Liczba osób, którym przyznano decyzją świadczenie	Liczba świadczeń	Kwota świadczeń w zł	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Usługi opiekuńcze	2 086	1 437 879	7 852 693	2 006	2 667
Specjalistyczne usługi opiekuńcze	304	173 704	1 743 661	297	414
Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi	132	168 739	1 481 493	126	165
Łącznie:	2 522	1 780 322	11 077 847	2 429	3 246

W oparciu o ustawę o świadczeniach rodzinnych rodziny z osobami niepełnosprawnymi otrzymują zasiłki i świadczenia przysługujące rodzinom na terenie całej Polski. W 2007 roku 1 647 rodzin skorzystało z pomocy w formie zasiłku z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego, kwota tej pomocy wyniosła 1 181 510 zł. Zasiłek pielęgnacyjny przyznawany jest w celu częściowego pokrycia wydatków wynikających z konieczności zapewnienia osobie niepełnosprawnej opieki i pomocy innej osoby w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji. Z takiej formy pomocy w Lublinie w 2007 roku skorzystało 6 219 rodzin, a kwota pomocy wyniosła 9 926 262 zł. Natomiast ze świadczeń pielęgnacyjnych⁵ skorzystało 600 rodzin (kwota pomocy 2 182 908 zł).

Niepełnosprawni mieszkańcy Lublina korzystają również z pomocy w formie instytucjonalnej. Realizowana ona jest poprzez zapewnienie min. : miejsc w domach pomocy

⁴ 1) Usługi opiekuńcze obejmują pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną, zaleconą przez lekarza pielęgnację oraz w miarę możliwości, zapewnienie kontaktów z otoczeniem.

2) Specjalistyczne usługi opiekuńcze są to usługi dostosowane do szczególnych potrzeb wynikających z rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności, świadczone przez osoby ze specjalistycznym przygotowaniem zawodowym.

⁵ Świadczenie pielęgnacyjne przysługuje z tytułu rezygnacji z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w związku z koniecznością opieki nad dzieckiem - matce lub ojcu, opiekunowi faktycznemu dziecka albo opiekunowi prawnemu dziecka, jeżeli nie podejmuje lub rezygnuje z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w celu sprawowania opieki nad dzieckiem niepełnosprawnym.

społecznej (placówki całodobowe) oraz ośrodków wsparcia (środowiskowe domy pomocy, kluby).

Strukturę miejsc i liczbę miejsc zamieszkaných przez osoby niepełnosprawne przedstawia tabela 4.

Tabela 4. Liczba osób niepełnosprawnych zamieszkujących w domach pomocy społecznej w Lublinie.

Lp.	Nazwa placówki	Adres placówki	Typ domu	Liczba miejsc statutowych	Liczba mieszkańców	Liczba osób niepełnosprawnych
1.	Dom Pomocy Społecznej dla osób niepełnosprawnych fizycznie	ul. Kosmonautów 78 20-358 Lublin	Dla osób niepełnosprawnych fizycznie	94	94	89
2.	Dom Pomocy Społecznej im. W. Micheliowej	ul. Archidiakońska 7 20-113 Lublin	Dla osób w podeszłym wieku	70	72	70
3.	Dom Pomocy Społecznej im. Matki Teresy z Kalkuty Filia Nr 1	ul. Głowackiego 26 20-060 Lublin	Dla osób w podeszłym wieku oraz przewlekle somatycznie chorych	115	115	120
		ul. Miernicza 10 Lublin	Dla osób niepełnosprawnych intelektualnie	19	19	
4.	Dom Pomocy Społecznej „Betania”	al. Kraśnicka 223 20-718 Lublin	Dla osób w podeszłym wieku oraz przewlekle somatycznie chorych	62	67	67
5.	Dom Pomocy Społecznej „Kalina”	ul. Kalinowszczyzna 84 20-201 Lublin	Dla osób w podeszłym wieku	101	103	95
6.	Prawosławny Dom Pomocy Społecznej diecezji Lubelsko-Chelmskiej	ul. Dolińskiego 1 20-127 Lublin	Dla osób w podeszłym wieku oraz przewlekle somatycznie chorych	26	26	16
RAZEM				496	496	457

Świadczenie usług w domach pomocy społecznej dostosowane jest do potrzeb indywidualnych mieszkańców, uwzględnia ich stan zdrowia, sprawność fizyczną i intelektualną. Do domu pomocy społecznej kierowane są osoby, które nie mogą samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu z powodu wieku, choroby bądź niepełnosprawności. Pobyt w domu pomocy społecznej ma charakter całodobowy, osoba kierowana jest na pobyt stały, w szczególnych przypadkach na pobyt czasowy zgodnie z wolą mieszkańca.

Środowiskowe domy pomocy społecznej świadczą pomoc dla osób o specyficznych potrzebach zwłaszcza: chorych psychicznie, niepełnosprawnych intelektualnie, chorych na chorobę Alzheimera i choroby otępienne oraz rodzin z dzieckiem niepełnosprawnym ze sprzężeniami. Liczbę osób niepełnosprawnych korzystających z dziennych form wsparcia zawiera tabela 5.

Tabela 5. Liczba osób niepełnosprawnych korzystających z dziennych form wsparcia

Lp.	Nazwa placówki	Adres placówki	Typ placówki	Liczba miejsc statutowych	Liczba mieszkańców	Liczba osób niepełnosprawnych
1.	Środowiskowy Dom Samopomocy „Misericordia”	ul. Abramowicka 2 20-442 Lublin	Ośrodek wsparcia dla <u>osób z zaburzeniami psychicznymi</u> . Świadczy usługi specjalistyczne: rehabilitacja zdrowotna i społeczna, psychoterapia, psychoedukacja, osoby korzystają z wyżywienia	60	65	63
2.	Środowiskowy Dom Samopomocy „Serce”	ul. Gospodarcza 32 20-213 Lublin	Ośrodek wsparcia dla <u>osób z zaburzeniami psychicznymi</u> . Świadczy usługi specjalistyczne: rehabilitacja zdrowotna i społeczna, psychoterapia, psychoedukacja, osoby korzystają z wyżywienia	10	14	13
3.	Środowiskowy Dom Samopomocy „Roztocze”	ul. Wallenroda 2a 20-301 Lublin	Ośrodek wsparcia dla <u>osób pełnoletnich niepełnosprawnych intelektualnie</u> . Prowadzi rehabilitację zdrowotną, społeczną, usługi wspomagające, zamieszkanie w warunkach treningowych. Osoby korzystają z wyżywienia. Ośrodek zapewnia rehabilitację fizyczną, terapię zajęciową, pomoc psychologiczną, logopedyczną, opiekę lekarską i pielęgniarstwa, terapię farmakologiczną. Ośrodek zapewnia możliwość skorzystania z transportu.	97	94	93
4.	Środowiskowy Dom Samopomocy „Absolwent”	ul. Spółdzielczości Pracy 65 20-147 Lublin	Ośrodek wsparcia dla <u>osób pełnoletnich niepełnosprawnych intelektualnie</u> , zapewnia wsparcie z zakresu rehabilitacji zdrowotnej i społecznej, usług wspomagających, prowadzi terapię zajęciową w pracowniach. Osoby korzystają z wyżywienia.	25	32	32
	Klub Samopomocy przy Środowiskowym Domu Samopomocy „Absolwent”		Dla osób pełnoletnich niepełnosprawnych, które z różnych względów nie mogą korzystać z usług oferowanych przez ŚDS „Absolwent”, Są to warsztaty pracy twórczej: plastyczne, muzyczne i taneczne.	10	8	8
5.	Środowiskowy Dom Samopomocy „Mefazja”	ul. Towarowa 19 20-205 Lublin	Ośrodek wsparcia dla <u>osób z chorobą Alzheimera i innymi chorobami otepiennymi</u> . Świadczy usługi specjalistyczne i zapewnienie dziesięciogodzinną opiekę, pielęgnację, terapię unktynującą pamięć oraz leczenie specjalistyczne osobom z chorobą Alzheimera. Ośrodek zapewnia rehabilitację fizyczną, terapię zajęciową, pomoc psychologiczną, logopedyczną, opiekę lekarską i pielęgniarstwa, wyżywienie.	15	18	5
6.	Fundacja Dom Dzieci „Benjamin”	ul. Zbożowa 22a 20-827 Lublin	Ośrodek wsparcia dla <u>rodzin z dzieckiem niepełnosprawnym ze sprzężeniami</u> , zapewnia pobyt dzienny i całodobowy, Świadczy usługi specjalistyczne: rehabilitację fizyczną, terapię zajęciową, rehabilitację społeczną, pomoc psychologiczną, logopedyczną, opiekę pielęgniarstwa, w ośrodku zapewniony jest również posiłek i możliwość skorzystania z transportu.	32	43	43
7.	Zespół Dziennych Domów Pomocy Społecznej w Lublinie:	ul. Niecała 16; 20-080 Lublin	Pomoc mieszkańcom Lublina znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej:	A) 39 B) 113 C) 135	41 103 153	A) - 18 B) - 68 C) - 83
	A) Dzienny Dom Pomocy Społecznej Nr 1	ul. Pozytywistów 16; 20-639 Lublin	A,B,C) osobom w podeszłym wieku, emerytom, dzieciom w wieku szkolnym pochodzących z rodzin dysfunkcyjnych lub ubogich – wspieranie osób i ich rodzin w celu sprawnego funkcjonowania w miejscu zamieszkania, usługi wspomagające, socjalno-bytowe i psychospołeczne, rehabilitacja zdrowotna, terapie zajęciowe, wyżywienie, transport, opieka pielęgniarstwa, grupy wsparcia dla dzieci w godz.15.00-19.00			
	B) Dzienny Dom Pomocy Społecznej Nr 3	ul. Lwowska 28; 20-128 Lublin	D) dzieciom niepełnosprawnym fizycznie i intelektualnie (zespół Downa, dziecięce			
	C) Centrum Usług Socjalnych	ul. Poturzyńska 1; 20-853 Lublin	i intelektualnie (zespół Downa, dziecięce			

	Adaptacyjny		porażenie mózgowe, autyzm)- usługi dzienne, terapie specjalistyczne	D) 30	42	D) - 45
	E) Środowiskowy Dom Samopomocy	ul. Nalkowskich 78; 20-213 Lublin	E) osobom z zaburzeniami psychicznymi – dzienna placówka w godz. 8.00-16.00, świadczenie specjalistycznych usług i pobytu dziennego. Prowadzona jest rehabilitacja zdrowotna i społeczna w pracowniach terapeutycznych, psychoterapia i psychoedukacja. Osoby korzystają z wyżywienia	E) 60	58	E) - 55
	F) Klub Samopomocy „Przystań”	ul. Nalkowskich 78 20-213 Lublin				
	G) Klub Samopomocy „Galeria”	ul. Pozytywistów 16 20-639 Lublin	F,G) osobom z zaburzeniami psychicznymi – w godz. 17.00-20.00 i soboty 15.00-20.00, świadczenie rehabilitacji i integracji społecznej, stymulacja przez działalność artystyczną, warsztaty tematyczne, pomoc w radzeniu sobie w sytuacjach kryzysowych, wsparcie psychologiczne	F) 20 G) 10	36 12	F,G) - 15
8.	Środowiskowy Dom Samopomocy	ul. Kalinowszczyzna 84 20-201 Lublin	Ośrodek wsparcia dla osób w podeszłym wieku z <u>zaburzeniami pamięci, chorobą Alzheimera i schorzeniami pokrewnymi</u> . Prowadzona jest rehabilitacja zdrowotna i społ., zajęcia indywidualne i grupowe mające na celu aktywizację poprzez treningi umiejętności samoobsługowych, społecznych, interpersonalnych, zaradności życiowej. Osoby korzystają z wyżywienia i transportu.	18	18	4
Razem				674	737	454

Dodatkowo w trzech schroniskach i noclegowniach dla 271 mieszkańców - w 2007 roku – przebywało 55 osób niepełnosprawnych.

Likwidowanie różnych barier umożliwia korzystanie z dóbr wszystkim osobom w równym stopniu mimo istniejącej u nich niepełnosprawności. Zadania te są realizowane dzięki środkom z różnych źródeł. Likwidowanie barier stanowi priorytet dla różnych jednostek i organizacji, dlatego dostępność do budynków oraz możliwości komunikowania się z osobami z poważnymi dysfunkcjami stawiana jest na pierwszym miejscu w ich staraniach.

Potrzeby Miasta w zakresie szeroko pojętej rehabilitacji i likwidacji barier:

- zwiększenie wiedzy mieszkańców Lublina o uprawnieniach i ulgach należnych osobom niepełnosprawnym;
- wspieranie działań na rzecz permanentnej edukacji osób niepełnosprawnych;
- promowanie osiągnięć osób niepełnosprawnych, jako czynnika motywującego aktywność tej grupy społecznej;
- prowadzenie kursów i szkoleń dla osób, które chcą podjąć pracę na rzecz osób niepełnosprawnych - wsparcie środkami z budżetu miasta organizacji pozarządowych w tym zakresie;
- prowadzenie akcji integrujących osoby niepełnosprawne z mieszkańcami Lublina;

- wsparcie organizacji pozarządowych w tworzeniu sieci poradni dla osób niepełnosprawnych;
- organizacja ogólnodostępnych imprez sportowych i kulturalnych dla osób niepełnosprawnych;
- ułatwienie codziennego funkcjonowania osób niepełnosprawnych poprzez ich uczestnictwo w celowych programach PFRON;
- wsparcie organizacji pozarządowych w postaci programów PFRON;
- realizacja zadań z zakresu rehabilitacji społecznej w ramach środków PFRON będących w dyspozycji Miasta;
- wsparcie działań rehabilitacyjnych organizacji pozarządowych;
- likwidacja barier w zakładach opieki zdrowotnej, placówkach edukacyjnych i oświatowych oraz jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej w zakresie umożliwiania osobom niepełnosprawnym poruszanie się i komunikowanie (obszar B programu „Wyrównywanie szans między regionami”);
- likwidacja barier transportowych (obszar D programu „Wyrównywanie szans między regionami”);
- likwidacja barier architektonicznych i urbanistycznych w budynkach należących do Miasta Lublin.

2.3. Edukacja dzieci i młodzieży

Miasto Lublin zapewnia możliwość edukacji dzieciom i młodzieży niepełnosprawnej na każdym etapie kształcenia: przedszkola, szkoły podstawowej, gimnazjum i szkoły ponadgimnazjalnej. Oferta placówek oświatowo – edukacyjnych jest dostosowana do różnego typu niepełnosprawności, w tym dla: słabo widzących i niewidomych, słabo słyszących i niesłyszących, osób z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim, umiarkowanym i znacznym, dzieci i młodzieży z zaburzeniami psychicznymi i autyzmem.

Przedszkola, których organizatorem jest Miasto Lublin zaspokajają potrzeby rozwojowe, edukacyjne oraz zapewniają opiekę dzieciom z różnymi schorzeniami i dysfunkcjami. Praca w tych jednostkach jest organizowana w oddziałach specjalnych i integracyjnych. Obecnie na terenie Lublina funkcjonują 4 placówki dla dzieci niepełnosprawnych w wieku 3-6 lat: Przedszkole Specjalne nr 11 przy ul. Młodej Polski 30, Publiczne Przedszkole Integracyjne nr 40 przy ul. Gospodarczej 18, Przedszkole nr 70 przy ul. Smyczkowej 2, Przedszkole nr 39 przy ul. Balladyny 14.

Odpowiedni poziom opieki już na poziomie przedszkola, podjęta rehabilitacja i specjalistyczne zajęcia dla dzieci niepełnosprawnych obniżają koszty edukacji i rehabilitacji na wyższych poziomach kształcenia oraz w życiu dorosłym. Szczególne potrzeby edukacyjne tych dzieci są realizowane, a ich rozwój jest stymulowany przez wykwalifikowanych pedagogów, psychologów, logopedów. W przedszkolach opracowano programy autorskie do pracy w oddziałach integracyjnych.

Na terenie Lublina funkcjonują: dwa Specjalne Ośrodki Szkolno – Wychowawcze organizujące naukę i opiekę dla dzieci i młodzieży upośledzonej umysłowo, dwa Ośrodki Szkolno – Wychowawcze (dla słabo widzących oraz niesłyszących i słabo słyszących uczniów) oraz dwa zespoły szkół, które kształcą uczniów z różnymi rodzajami niepełnosprawności.

Tabela 6. Liczba uczniów w specjalnych szkołach podstawowych w Lublinie z uwzględnieniem rodzaju niepełnosprawności

Nazwa Szkoły	Liczba uczniów ogółem	Niesłyszący	Słabo słyszący	Niewidomi	Słabo widzący	Upośledzenie umysłowe			Z rozpoznaniem autyzm
						lekki	Umiarkowany i znaczny	głęboki	
Szkoła Podstawowa Nr 55 dla Niesłyszących i Słabo Słyszących, ul. Herc 4	70	57	13						
Szkoła Podstawowa Nr 54 dla Dzieci Słabo Widzących, ul. Hirszfelda 6	33			14	19				
Szkoła Podstawowa Nr 53 dla Dzieci Upośledzonych Umysłowo w Stopniu Umiarkowanym i Znacznym, ul. Głuska 5	84						60	24	
Szkoła Podstawowa nr 26 - dla dzieci z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim i umiarkowanym, klasy dla dzieci z autyzmem, ul. Bronowicka 21	80					49	15		16
SUMA	267	57	13	14	19	49	75	24	16

Źródło: Wydział Oświaty i Wychowania (dane za rok 2007/2008)

W Lublinie funkcjonują trzy szkoły podstawowe z oddziałami integracyjnymi: Szkoła Podstawowa Nr 28 przy ul. Radości 13, Szkoła Podstawowa nr 32 przy ul. K. Przerwy-Tetmajera 2 oraz Szkoła Podstawowa Nr 43 przy ul. Śliwińskiego 5. Łącznie w szkołach tych uczy się 86. uczniów niepełnosprawnych, w tym: 28. uczniów z niepełnosprawnością ruchową, 27. z lekkim i 1. umiarkowanym upośledzeniem umysłowym, 14. uczniów ze zdiagnozowanym autyzmem, 1. z chorobami przewlekłymi, 3. – słabo widzących, 2 – niesłyszących oraz 10. – słabo słyszących. W szkołach zatrudnieni są

nauczyciele specjaliści ze specjalnym przygotowaniem: logopedzi, surdologopedzi, psychologowie, pedagodzy specjali.

W Lublinie funkcjonują też 4 gimnazja zorganizowane m.in. przy Zespole Szkół oraz w Specjalnych Ośrodkach Szkolno – Wychowawczych (tabela 7).

Tabela 7. Liczba uczniów w gimnazjach specjalnych w Lublinie z uwzględnieniem rodzajów niepełnosprawności

Nazwa Szkoły	Liczba uczniów ogółem	Niesłyszący	Słabo słyszący	Niewidomi	Słabo widzący	Upośledzenie umysłowe		
						lekki	Umiarkowany i znaczny	głęboki
Gimnazjum Nr 20 w Zespole Szkół Nr 4, ul. Bronowicka 21	101					61	40	
Gimnazjum Nr 21 przy Specjalnym Ośrodku Szkolno – Wychowawczym Nr 2, ul. Głuska 5	46						46	
Gimnazjum Nr 22 przy Specjalnym Ośrodku Szkolno – Wychowawczym dla Dzieci i Młodzieży Słabo Widzącej, ul. Hirszfelda 6	35			3	32			
Gimnazjum Nr 23 przy Specjalnym Ośrodku Szkolno – Wychowawczym dla Dzieci i Młodzieży Niesłyszącej i Słabo Słyszczącej, ul. Herc 4	63	43	20					
SUMA	245	43	20	3	32	61	86	0

Źródło: Wydział Oświaty i Wychowania UM Lublin (dane za rok 2007/2008).

W dwóch ogólnodostępnych gimnazjach w Lublinie zorganizowano oddziały integracyjne. W Gimnazjum nr 11 (ul. Radości 13), w roku szkolnym 2007/2008 uczy się 17. uczniów niepełnosprawnych, w tym: jeden słabo słyszący, czterech z dysfunkcjami narządu ruchu, siedmiu uczniów z lekkim i jeden z umiarkowanym upośledzeniem umysłowym, dwa ze zdiagnozowanym autyzmem oraz dwóch uczniów z zaburzeniami zachowania.

Do Gimnazjum nr 15 (ul. Elektryczna 51) uczęszcza 18 uczniów niepełnosprawnych, w tym: 1. niesłyszący, 8. z dysfunkcjami narządu ruchu, 6. z lekkim i 1. z umiarkowanym upośledzeniem umysłowym, 1 uczeń z chorobami przewlekłymi i 1 uczeń z zaburzeniami zachowania.

W Lublinie funkcjonują również dwa licea ogólnokształcące oraz szkoła policealna prowadzące kształcenie dla młodzieży o specjalnych potrzebach edukacyjnych. XVII Liceum Ogólnokształcące dla Uczniów Niewidomych i Słabo Widzących (w Ośrodku Szkolno-

Wychowawczym dla Dzieci i Młodzieży Słabo Widzącej) objęło swoją opieką w roku szkolnym 2007/2008 - 26. uczniów niepełnosprawnych, w tym 6. uczniów niewidomych, 20. uczniów słabo widzących. W Zespole Szkół nr 3 – Uzupełniające Liceum Ogólnokształcące dla Uczniów Niesłyszących, Słabo Słyszących, Niewidomych i Słabo Widzących zapewnia kształcenie 21. uczniom, w tym: 4. uczniom słabo słyszącym, 7. uczniom słabo widzącym, 1 uczniowi niewidomemu, 4. uczniom z niepełnosprawnością ruchową, 1. uczniowi z zaburzeniami psychicznymi i 4. uczniom z chorobami przewlekłymi.

Tabela 8. Szkoły ponadgimnazjalne (zawodowe, średnie i policealne) dla uczniów niepełnosprawnych z uwzględnieniem rodzaju niepełnosprawności

Ośrodek organizujący	Nazwa Szkoły	Liczba uczniów ogółem	Niesłyszący	Słabo słyszący	Niewidomi	Słabo widzący	Z niepełnosprawnością ruchową	Upośledzenie umysłowe			Z zaburzeniami zachowania	Z chorobami przewlekłymi
								lekkim	umiarkowanym i znacznym	głębokim		
Zespół Szkół Nr 3, ul Wyścigowa 31	XI Liceum Profilowane z działami Integracyjnymi	39	5	11	2	14	3					4
	Zasadnicza Szkoła Nr 14 Zawodowa dla Słabo Widzących	16			6	6	1	1				2
	Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 13 dla Słabo Słyszących	29	12	9			1	2				5
	Szkoła Policealna Integracyjna	21	5	2		5	4				1	4
	Technikum z Oddziałami Integracyjnymi	13		3		6	3				1	
Specjalny Ośrodek Szkolno – Wychowaw. dla Dzieci i Młodzieży Niesłyszącej i Słabo Słyszącej	XVI Liceum Profilowane Specjalne dla Uczniów Niesłyszących i Słabo Słyszących	36	9	27								
Specjalny Ośrodek Szkolno – Wychowawczy Nr 1	Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 15 Specjalna dla Uczniów z Upośledzeniem w Stopniu Lekkim	219						219				
	Szkoła Specjalna Przysposabiająca do Pracy dla Uczniów z Upośledzeniem Umysłowym w Stopniu Umiarkowanym	82							82			
	SUMA	455	31	52	8	31	12	222	82	0	2	15

Źródło: Wydział Oświaty i Wychowania (dane za rok 2007/2008).

Potrzeby dzieci i młodzieży niepełnosprawnej w zakresie edukacji:

- organizowanie zajęć edukacyjnych dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej stosownie do ich potrzeb i możliwości;

- dostosowanie sal lekcyjnych i pomieszczeń bytowych do potrzeb niepełnosprawnych uczniów;
- zwiększenie liczby oddziałów integracyjnych, jako realizacji idei kształcenia zintegrowanego;
- uczestnictwo młodzieży niepełnosprawnej w programach wspierających proces edukacji i przygotowujących do wykonywania pracy na otwartym rynku.
- wymiana informacji o niepełnosprawnych dzieciach w celu prognozowania i zabezpieczania potrzeb edukacyjnych.

2.4. Aktywność zawodowa niepełnosprawnych mieszkańców Lublina

W ewidencji MUP pozostają osoby niepełnosprawne objęte aktywizacją zawodową, w tym osoby o statusie bezrobotnego lub poszukującego pracy nie pozostającego w zatrudnieniu (posiadający uprawnienia rentowe, w tym też do renty szkoleniowej).

W roku 2006 w ewidencji MUP było zarejestrowanych ogółem 678 osób bezrobotnych, w tym 284 kobiety. Na koniec 2007 roku zarejestrowanych było 627 osób niepełnosprawnych, w tym 283 kobiet. Bezrobotni niepełnosprawni stanowili ponad 4 % (zarówno w roku 2006, jak i 2007 roku) ogółu bezrobotnych.

W 2006 roku zarejestrowane były 444 osoby niepełnosprawne poszukujące pracy i niepozostające w zatrudnieniu, w tym 165 kobiet. W roku 2007 takich osób było 419 (w tym 155 kobiet).

Aktywność osób niepełnosprawnych na rynku pracy jest z jednej strony utrudniona z powodu ograniczeń somatycznych i dyskomfortu spowodowanego gorszym samopoczuciem, a z drugiej strony z powodu niskich kwalifikacji osób niepełnosprawnych oraz o wiele niższego poziomu wykształcenia, niż pozostałych osób czynnych zawodowo.

Tabela 9. Osoby niepełnosprawne zarejestrowane w MUP Lublin wg poziomu wykształcenia - rok 2006 i 2007.

Wykształcenie	Liczba i struktura bezrobotnych							
	Niepełnosprawni bezrobotni ogółem				Niepełnosprawni poszukujący pracy i nie pozostający w zatrudnieniu ogółem			
	2006		2007		2006		2007	
	ogółem	%	ogółem	%	ogółem	%	ogółem	%
Wyższe	39	5,7	40	6,3	77	17,3	84	13,4
Policealne i średnie zawodowe	157	23,2	132	21	166	37,4	158	25,2
Średnie ogólnokształcące	48	7,1	45	7,2	45	10,2	42	6,6
Zasadnicze zawodowe	167	24,6	165	26,3	83	18,7	79	12,6
Gimnazjalne	3	0,4	3	0,5	2	0,4	1	0,16

Podstawowe i podstawowe nieukończone	264	39,0	242	38,6	71	16,00	55	8,8
ogółem	678	100	627	100	444	100	419	100

Źródło: opracowanie MUP na podstawie sprawozdania MP i PS 2006 i 2007

Spośród zarejestrowanych w MUP niepełnosprawnych osób bezrobotnych najliczniejszą grupę stanowią osoby z wykształceniem podstawowym i podstawowym nieukończonym – 2006 rok 264 osoby (39,0%), 2007 rok – 242 osób (38,6%). Liczną grupę osób bezrobotnych stanowią osoby niepełnosprawne z wykształceniem zasadniczym zawodowym - rok 2006– 167 osób (24,6%), 2007 roku – 165 osób (26,3%). Wykształcenie ogólnokształcące oraz wyższe ma niewielka grupa osób niepełnosprawnych – (tabela 9).

Najwięcej osób bezrobotnych niepełnosprawnych mieści się w przedziale wiekowym 50 – 54 lata - 28,5% (rok 2006) oraz 29,9% w 2007 roku. Wśród poszukujących pracy i nie pozostających w zatrudnieniu odsetek osób niepełnosprawnych w analogicznym wieku wynosi 24,3 % (2006 rok) i 14,5% w 2007 roku.

W roku 2006 w ewidencji MUP pozostawało 577. osób bezrobotnych z lekkim stopniem niepełnosprawności, 100 osób z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności i 1. osoba bezrobotna ze znacznym stopniem niepełnosprawności (tabela 10).

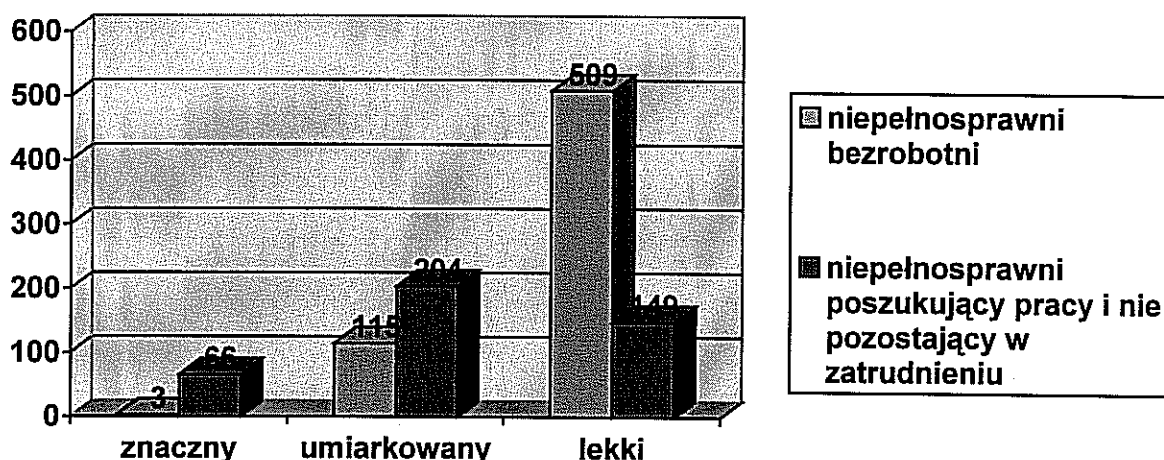
Tabela 10. Stopnie niepełnosprawności osób zarejestrowanych w Miejskim Urzędzie Pracy w 2007 roku

Wykształcenie	Niepełnosprawni bezrobotni			Niepełnosprawni poszukujący pracy i nie pozostający w zatrudnieniu ogółem		
	ogółem	Stopień niepełnosprawności	Liczba osób	ogółem	Stopień niepełnosprawności	Liczba osób
wyższe	40	Znaczny	1	84	Znaczny	12
		Umiarkowany	14		Umiarkowany	46
		Lekki	25		Lekki	26
policealne i średnie zawodowe	132	Znaczny	0	158	Znaczny	20
		Umiarkowany	31		Umiarkowany	72
		Lekki	101		Lekki	66
średnie ogólnokształcące	45	Znaczny	1	42	Znaczny	11
		Umiarkowany	17		Umiarkowany	23
		Lekki	27		Lekki	8
zasadnicze zawodowe	165	Znaczny	0	79	Znaczny	16
		Umiarkowany	24		Umiarkowany	38
		Lekki	141		Lekki	25
gimnazjalne	3	Znaczny	0	1	Znaczny	0
		Umiarkowany	1		Umiarkowany	1
		Lekki	2		Lekki	0
podstawowe i podstawowe nieukończone	242	Znaczny	1	55	Znaczny	7
		Umiarkowany	28		Umiarkowany	24
		Lekki	213		Lekki	24
ogółem	627	Znaczny	3	419	Znaczny	66
		Umiarkowany	115		Umiarkowany	204
		Lekki	509		Lekki	149

Źródło: sprawozdania Miejskiego Urzędu Pracy, 2007 rok

Najliczniejszą grupę osób zarejestrowanych w Miejskim Urzędzie Pracy, w 2006 roku stanowiły osoby z lekkim stopieniem niepełnosprawności. Podobną tendencję obserwuje się w roku 2007. Osoby te mają także największe szanse na podjęcie pracy na subsydiowanych stanowiskach pracy. Osoby o wyższym stopniu niepełnosprawności mają większe szanse na świadczenia rentowe i mniejsze możliwości zatrudnienia, zwłaszcza na otwartym rynku pracy. Przy czym korzystanie ze świadczeń nie wyklucza korzystania z usług Miejskiego Urzędu Pracy.

Osoby niepełnosprawne bezrobotne i poszukujące pracy z uwzględnieniem stopnia niepełnosprawności

Źródło: sprawozdania Miejskiego Urzędu Pracy, 2007 rok.

Statystyki porównawcze GUS BAEL w latach 2004 – 2005 dowodzą, że liczba osób niepełnosprawnych w wieku 15 lat i więcej nieznacznie się zmniejsza (2004 rok – 4 167 tys. osób, 2005 rok – 4 085 tys. osób), analogicznie zmniejsza się liczba osób niepełnosprawnych aktywnych zawodowo w wieku produkcyjnym (2004 rok – 2 458 tys. osób, 2005 roku – 2 386 tys. osób). Osoby niepełnosprawne i zarazem aktywne zawodowo to zaledwie 677 tys. spośród 4 167 tys. ogółu niepełnosprawnych w wieku 15 i więcej lat.

Badania GUS BAEL za rok 2004 wskazują, że dla osób sprawnych w wieku produkcyjnym współczynnik aktywności zawodowej wynosił 74,9 %, natomiast dla osób niepełnosprawnych prawie - 23,4%. Wskaźnik zatrudnienia osób sprawnych w wieku produkcyjnym w roku 2004 wynosił 60,4%, a wśród osób niepełnosprawnych – zaledwie 18,1 %.

Największą aktywność zawodową przejawiają osoby niepełnosprawne w wieku 25 – 44 lata, waha się ona w obrębie 35 % w roku 2005. Blisko 30% stopień aktywności zawodowej przejawiały osoby niepełnosprawne w wieku 45 – 49 lat, a w wieku 50 – 54 lat wskaźnik ten wyniósł 24,4 % (źródło: BUS BAEL 2005).

Najwięcej osób niepełnosprawnych zarejestrowanych w bazie MUP w Lublinie, w 2007 roku, to osoby z dysfunkcją narządu ruchu – 28,9% ogółu bezrobotnych niepełnosprawnych i 9,8% ogółu niepełnosprawnych poszukujących pracy i nie pozostających w zatrudnieniu. W dalszej kolejności są osoby z chorobami układu oddechowego i/lub układu krążenia - 98 osób niepełnosprawnych bezrobotnych (15,6%) i 21 osób niepełnosprawnych poszukujących pracy i nie pozostających w zatrudnieniu (5%). Dużą grupę stanowią też osoby niepełnosprawne ze schorzeniami neurologicznymi – w roku 2007 takich osób było 86 (13,7%).

W 2006 roku dla osób niepełnosprawnych zgłoszono 190 ofert pracy, to mniej o 55 w stosunku do roku 2005. W roku 2007 ogółem zgłoszono 213 ofert pracy dla osób niepełnosprawnych. Oferty te stanowiły 3,8 % ogółu ofert napływających do Miejskiego Urzędu Pracy.

Potrzeby w zakresie rehabilitacji zawodowej:

- Kształtowanie świadomości osób niepełnosprawnych pod kątem wymagań na rynku pracy;
- Kształtowanie aktywnych postaw zawodowych osób niepełnosprawnych na rynku pracy;
- Świadczenie poradnictwa zawodowego, pośrednictwa pracy dla niepełnosprawnych osób bezrobotnych lub poszukujących pracy;
- Umożliwienie osobom niepełnosprawnym przekwalifikowanie, nabycie nowych umiejętności oraz doświadczenia zawodowego;
- Wsparcie przedsiębiorczości osób niepełnosprawnych;
- Przystosowanie stanowisk pracy do potrzeb niepełnosprawnych pracowników;
- Wprowadzenie ułatwień w podjęciu pracy przez osoby niepełnosprawne dzięki programom PFRON (*Osoba niepełnosprawna w służbie publicznej, Trener pracy*).

3. CELE PROGRAMU

Cel główny: Stworzenie warunków dla godnego funkcjonowania w społeczeństwie osób niepełnosprawnych.

„Program działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Lublina” zmierza do zapewnienia osobom niepełnosprawnym godnego funkcjonowania we wszystkich sferach życia. Ma za zadanie objąć swoim zasięgiem osoby o różnych rodzajach niepełnosprawności i zapewnić wieloaspektowość niesionej pomocy. Poprzez różnorodne działania w zakresie rehabilitacji, zwiększenie dostępności usług, podnoszenie wiedzy o przyczynach powstawania niepełnosprawności, stworzenie większych możliwości integracji osób niepełnosprawnych z pozostałymi mieszkańcami Miasta, wsparcie działań samopomocowych, tworzenie odpowiedniej infrastruktury oraz promocję osiągnięć, ułatwi osobom niepełnosprawnym komunikowanie swoich potrzeb i społeczne funkcjonowanie wśród mieszkańców Lublina.

Cele szczegółowe:

- I.   Utworzenie zintegrowanego systemu wsparcia dla osób niepełnosprawnych.
- II.   Podniesienie efektywności systemu rehabilitacji społecznej.
- III.   Integracja społeczna dzieci i młodzieży niepełnosprawnej.
- IV.   Wspieranie działań w ramach rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych.

Cele szczegółowe stanowią wyjście do sformułowania zadań, które wyznaczają kierunki ich realizacji.

4. REALIZACJA ZADAŃ W LATACH 2008 – 2013

Cel I. Stworzenie zintegrowanego systemu wsparcia dla osób niepełnosprawnych

Zadania	Działania	Realizatorzy	Czas realizacji (w latach)	Uwagi
1. Aktywizowanie środowiska lokalnego na rzecz osób niepełnosprawnych i starszych poprzez współpracę instytucji i organizacji pozarządowych	Uruchamianie nowych warsztatów terapii zajęciowej dla osób niepełnosprawnych dotąd nie objętych taką formą terapii	organizacje pozarządowe, PFRON	2008 – 2013	Wspieranie działań organizacji pozarządowych mających na celu utworzenie Warsztatu Terapii Zajęciowej w roku 2008
	Utrzymanie istniejących warsztatów terapii zajęciowej	Miasto Lublin, organizacje pozarządowe	2008 – 2013	9 Warsztatów Terapii Zajęciowej, dla 260 uczestników Koszty utrzymania WTZ: rok 2008 – 90% środki PFRON – 10% budżet Miasta „ 2009 - 2013 – 85 % PFRON – 12% „ „ Od roku 2009 przewiduje się 3 % udziału środków własnych organizacji prowadzących WTZ
	Wspieranie działań mających na celu utworzenie zakładów aktywności zawodowej	organizacje pozarządowe	2008 – 2013	Środki PFRON pozostające w dyspozycji samorządu województwa
	Współpraca instytucji samorządowych z organizacjami pozarządowymi w celu realizacji zadań publicznych	MOPR, organizacje pozarządowe, jednostki miasta	2008 - 2013	W ramach realizowanych zadań
	Nawiązanie współpracy z uczelniami lub ośrodkami badawczymi i organizacjami pozarządowymi w celu sporządzenia diagnozy dotyczącej sytuacji i potrzeb osób niepełnosprawnych	Organizacje pozarządowe, uczelnie, ośrodki badawcze, Pełnomocnik Prezydenta ds. Osób Niepełnosprawnych	2008 -2013	Realizacja w ramach środków PERON, EFS
	Organizacja akcji i realizacja programów upowszechniających wiedzę o przyczynach i skutkach niepełnosprawności oraz sposobach jej zapobiegania	MOPR, organizacje pozarządowe	2008 - 2013	W ramach ogłoszonego otwartego konkursu na realizację zadań publicznych

2. Tworzenie infrastruktury odpowiadającej potrzebom niepełnosprawnych i starszych mieszkańców Lublina i ich rodzin	Aktualizacja i analiza stanu dostosowania budynków będących własnością Miasta Lublin do potrzeb osób niepełnosprawnych	Pełnomocnik Prezydenta ds. Osób Niepełnosprawnych, MOPR, Wydział Gospodarowania Mieniem Wydział Remontów Budynków Wydział Spraw Mieszkaniowych	2008	We współpracy i w ramach realizowanych zadań
	Utworzenie sieci mieszkań chronionych	Wydział Inwestycji UM, Wydział Spraw Mieszkaniowych UM Wydział Gospodarowania Mieniem UM	2008 - 2013	W ramach zadań Wydziału Inwestycji UM utworzenie 19 mieszkań chronionych przy ul. Opalowej w roku 2008-2009. W ramach zadań Wydziału Spraw Mieszkaniowych corocznie: 1) przekazywanie dwóch mieszkań rocznie na potrzeby mieszkalnictwa chronionego dla osób niepełnosprawnych, 2) przeznaczanie dwóch mieszkań rocznie dla osób o specyficznych potrzebach ze względu na niepełnosprawność ruchową.
	Prowadzenie remontów mających na celu przystosowanie mieszkań do potrzeb osób niepełnosprawnych	Wydział Spraw Mieszkaniowych UM Wydział Remontów Budynków UM	2008 - 2013	Zaplanowanie środków finansowych na remonty uwzględniające przystosowywania mieszkań do potrzeb osób niepełnosprawnych, zwłaszcza poruszających się na wózkach inwalidzkich
	Wypożyczanie obiektów służących rehabilitacji osób niepełnosprawnych w sprzęt rehabilitacyjny	Oddział Lubelski PFRON, organizacje pozarządowe, jednostki miasta, zakłady opieki zdrowotnej	2008 - 2013	Środki pochodzące z programów celowych (obszar A programu „Wyrównywanie szans między regionami”)
	Organizowanie ośrodków wsparcia dla osób niepełnosprawnych, ich rodzin i przyjaciół	MOPR i inne jednostki organizacyjne miasta, organizacje pozarządowe	2009 - 2013	W miarę pojawiających się potrzeb i możliwości

Wskaźniki osiągnięcia celu:

- liczba utworzonych WTZ;
- liczba utworzonych zakładów aktywności zawodowej;
- liczba osób w warsztatach terapii zajęciowej;
- liczba osób korzystających z zakładów aktywności zawodowej;
- liczba organizacji pozarządowych współpracujących z instytucjami w realizacji zadań publicznych;
- liczba zorganizowanych akcji i programów dotyczących niepełnosprawności (przyczyn, skutków i sposobów zapobiegania);
- liczba uczestników ww. akcji i programów;
- liczba przystosowanych dla osób niepełnosprawnych budynków miejskich;
- liczba utworzonych mieszkań chronionych;
- liczba osób mieszkających w mieszkaniach chronionych;
- liczba mieszkań oddanych do remontu i przystosowanych do niepełnosprawności ruchowej;
- liczba obiektów wyposażonych w sprzęt rehabilitacyjny oraz przewidywana liczba osób korzystających ze sprzętu,
- liczba utworzonych ośrodków wsparcia.

Cel II. Podniesienie efektywności systemu rehabilitacji społecznej

Zadania	Działania	Realizatorzy	Czas realizacji (w latach)	Uwagi
I. Wspieranie aktywności osób niepełnosprawnych i ich rodzin oraz działań samopomocowych w celu pełnej integracji społecznej	Upowszechnianie wiedzy o ulgach i uprawnieniach osób niepełnosprawnych	MOPR, organizacje pozarządowe	2008 - 2013	W ramach ogłoszonego otwartego konkursu na realizację zadań
	Realizacja programów promujących osiągnięcia osób niepełnosprawnych	MOPR, organizacje pozarządowe	2008 - 2013	W ramach ogłoszonego otwartego konkursu na realizację zadań
	Organizacja kursów i szkoleń przygotowujących do pracy z osobami niepełnosprawnymi	MOPR, organizacje pozarządowe	2008 – 2013	W ramach ogłoszonego otwartego konkursu na realizację zadań
	Integracja osób niepełnosprawnych z mieszkańcami Lublina	MOPR, organizacje pozarządowe, jednostki miasta	2008 - 2013	W ramach ogłoszonego otwartego konkursu na realizację zadań
	Świadczenie poradnictwa dla osób niepełnosprawnych	MOPR, organizacje pozarządowe	2008 - 2013	W ramach ogłoszonego otwartego konkursu na realizację zadań
	Organizowanie sportowych i kulturalnych imprez dla osób niepełnosprawnych	Wydziały UM, kluby sportowe, centra kultury	2008 - 2013	
	Uczestniczenie osób niepełnosprawnych w programach celowych PFRON (min. Komputer dla Homera, Sprawny dojazd, Pegaz, Pitagoras i inne)	Oddział Lubelski PFRON	2008 - 2013	W zależności od potrzeb niepełnosprawnych Lublinian
	Wsparcie działalności organizacji pozarządowych działających na polu pomocy osobom niepełnosprawnym	Oddział Lubelski PFRON, organizacje pozarządowe, samorząd miasta	2008 - 2013	Środki PFRON zarezerwowane w ramach programu „Partner”.
	Wspieranie działań związanych z edukacją permanentną niepełnosprawnych osób dorosłych	Organizacje pozarządowe	2008 - 2009	Pozyskanie środków europejskich
	Wspieranie działań z zakresu integracji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych	MOPR, organizacje pozarządowe	2008 - 2013	W ramach środków unijnych zarezerwowanych w Programie Operacyjnym „Kapitał Ludzki” działanie 7.1.2. Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez powiatowe centra pomocy rodzinie.
	Wspieranie działań w pozyskiwaniu środków unijnych na różne typy projektów w tym: konkursowe, systemowe i partnerskie	Organizacje pozarządowe, Wydział Rozwoju i Funduszy Europejskich, Pełnomocnik Prezydenta ds. Osób Niepełnosprawnych	2008 - 2013	W miarę pojawiających się potrzeb i możliwości

2. Likwidowanie barier technicznych, komunikacyjnych, architektonicznych oraz społecznych w celu umożliwienia osobom niepełnosprawnym i starszym pełniejszego uczestnictwa w życiu społecznym	Zadania z zakresu rehabilitacji społecznej realizowane w ramach środków PFRON będących w dyspozycji powiatu, przyznawanych Miastu na podstawie algorytmu uchwałą Zarządu PFRON ⁶	MOPR (Dział ds. Osób Niepełnosprawnych)	2008 - 2013	W ramach rehabilitacji społecznej mogą być realizowane zadania: dofinansowanie uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych, likwidacji barier technicznych, architektonicznych i w komunikowaniu się, zakupu sprzętu rehabilitacyjnego, zaopatrzenia w środki pomocnicze i przedmioty ortopedyczne, sportu, kultury, turystyki i rekreacji
	Rehabilitacja osób niepełnosprawnych	MOPR, organizacje pozarządowe, jednostki miasta	2008 - 2013	W ramach ogłoszonego otwartego konkursu na realizację zadań
	Likwidacja barier w zakładach opieki zdrowotnej i placówkach edukacyjnych w zakresie umożliwiania osobom niepełnosprawnym poruszania się i komunikowania	Oddział Lubelski PFRON, Zakłady Opieki Zdrowotnej, podmioty, które utworzyły i prowadzą placówki edukacyjne	2008	Środki pochodzące z programów celowych (obszar B programu „Wyrównywanie szans między regionami”)
	Likwidacja barier transportowych	Oddział Lubelski PFRON, organizacje pozarządowe, jednostki miasta	2008	Środki pochodzące z programów celowych (obszar D programu „Wyrównywanie szans między regionami”)
	Likwidacja barier architektonicznych i urbanistycznych	Wydział Remontu Budynków UM, Oddział Lubelski PFRON	2008 - 2013	W miarę pojawiających się potrzeb i możliwości

⁶ Zadania i wysokość środków na poszczególne zadania w ramach rehabilitacji społecznej określa Uchwała RM.

Wskaźniki osiągnięcia celu:

- liczba wydanych ulotek i informatorów o ulgach i uprawnieniach osób niepełnosprawnych;
- liczba projektów promujących osiągnięcia osób niepełnosprawnych;
- liczba osób uczestniczących w projektach promujących osiągnięcia osób niepełnosprawnych;
- liczba kursów i szkoleń przygotowujących do pracy z osobami niepełnosprawnymi i liczba przeszkolonych osób;
- liczba imprez integracyjnych i liczba osób uczestniczących w imprezach;
- liczba organizacji świadczących poradnictwo dla osób niepełnosprawnych;
- liczba osób korzystających ze świadczonego poradnictwa;
- liczba zorganizowanych imprez kulturalnych i sportowych oraz liczba osób w nich uczestniczących;
- liczba osób korzystających z dofinansowań z zakresu rehabilitacji społecznej;
- liczba osób objętych rehabilitacją organizowaną przez jednostki miasta i organizacje pozarządowe w ramach zadań zleconych w drodze konkursu;
- liczba dofinansowanych środków transportu;
- liczba zakładów opieki zdrowotnej i placówek edukacyjnych, w których zlikwidowano bariery;
- liczba budynków, w których zostały zlikwidowane bariery architektoniczne i urbanistyczne w Mieście.

Cel III. Integracja społeczna dzieci i młodzieży niepełnosprawnej

Zadania	Działania	Realizatorzy	Czas realizacji (w latach)	Uwagi
1. Dostosowanie oferty istniejących szkół i placówek do potrzeb dzieci niepełnosprawnych	Prowadzenie różnorodnych zajęć wspierających edukację dzieci i młodzieży niepełnosprawnej	MOPR, organizacje pozarządowe, jednostki miasta	2008 - 2013	W ramach ogłoszenia otwartego konkursu na realizację zadań
	Nawiązanie współpracy oraz wymiana danych o liczbie niepełnosprawnych dzieci w celu programowania i zabezpieczania ich potrzeb edukacyjnych	Miejski Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności, Wydział Oświaty i Wychowania UM, Pełnomocnik Prezydenta ds. Osób Niepełnosprawnych	2008 - 2013	W ramach działań instytucji odpowiedzialnych za orzekanie o niepełnosprawności oraz nadzór nad placówkami edukacyjnymi i opiekuńczymi w mieście
2. Rozwijanie form kształcenia zintegrowanego i wspieranie młodzieży w zakresie preorientacji zawodowej	Tworzenie oddziałów integracyjnych w istniejących placówkach edukacyjnych	Wydział Oświaty i Wychowania UM	2008 - 2013	W miarę pojawiających się potrzeb i możliwości
	Wsparcie procesu edukacji młodzieży niepełnosprawnej i przygotowanie do wejścia na rynek pracy (min. programy Student, Junior)	Oddział Lubelski PERON, organizacje pozarządowe	2008 - 2013	W zależności od potrzeb niepełnosprawnych Lublinian

Wskaźniki osiągnięcia celu:

- liczba uczniów objętych zajęciami edukacyjnymi;
- liczba oddziałów integracyjnych utworzonych w istniejących placówkach edukacyjnych;
- liczba dzieci niepełnosprawnych w oddziałach integracyjnych;
- liczba studentów korzystających z pomocy PFRON w uzyskaniu wykształcenia.

Cel IV Wspieranie działań w ramach rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych

Zadania	Działania	Realizatorzy	Czas realizacji (w latach)	Uwagi
1. Aktywizacja zawodowa osób niepełnosprawnych	Kształtowanie zdolności adaptacyjnych osób niepełnosprawnych do warunków zmieniającego się rynku pracy	Miejski Urząd Pracy w Lublinie, organizacje pozarządowe	2008 - 2013	Realizacja zadań dzięki środkom PFRON ² i Funduszowi Pracy
	Ułatwianie dostępu do wiedzy, świadczenie usług doradczych i pośrednictwa pracy dla osób niepełnosprawnych		2008 - 2013	
	Umożliwienie zdobycia niezbędnego doświadczenia zawodowego		2008 - 2013	
	Umożliwienie powrotu na rynek pracy		2008 - 2013	
	Ułatwienie osobom bezrobotnym kontaktu z pracodawcami		2008 - 2013	
	Przyznawanie środków na podjęcie działalności gospodarczej, rolniczej albo na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej		2008 - 2013	
	Kierowanie i oferowanie instrumentów rynku pracy (staże, przygotowania zawodowe w miejscu pracy, prace interwencyjne)		2008 - 2013	
	Dofinansowanie do wysokości 50% oprocentowania kredytu bankowego zaciągniętego na kontynuowanie działalności gospodarczej prowadzonej przez osobę niepełnosprawną		2008 - 2013	
	Realizacja programów PFRON z zakresu aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych (m.in. osoba niepełnosprawna w służbie publicznej, trener pracy, wyposażenie nowych miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych odpowiednio do ich potrzeb i możliwości)	Oddział Lubelski PFRON	2008 - 2013	W zależności od potrzeb niepełnosprawnych Lublinian
	Pozyskiwanie środków pozabudżetowych na aktywizację zawodową osób niepełnosprawnych i wsparcie ich w miejscu pracy	MUP, MOPR, organizacje pozarządowe	2008 - 2013	Środki unijne zarezerwowane w Programie Operacyjnym „Kapitał Ludzki”
	Przyznawanie zwrotu kosztów poniesionych w związku z przystosowaniem tworzonych lub istniejących stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych stosownie do potrzeb wynikających z ich niepełnosprawności	Miejski Urząd Pracy w Lublinie	2008-2013	Realizacja zadań dzięki środkom PFRON ² i Funduszowi Pracy
	Przyznawanie zwrotu miesięcznych kosztów zatrudnienia pracowników pomagających pracownikowi niepełnosprawnemu w pracy w zakresie czynności ułatwiających komunikowanie się z otoczeniem, a także czynności niemożliwych lub trudnych do samodzielnego wykonywania przez pracownika niepełnosprawnego na stanowisku pracy		2008-2013	

² Zadania i wysokość środków na poszczególne zadania w ramach rehabilitacji zawodowej określa uchwała Rady Miasta

2. Wspieranie pracodawców w zatrudnianiu osób niepełnosprawnych	Przyznawanie zwrotu kosztów wyposażenia stanowiska pracy osoby niepełnosprawnej	Miejski Urząd Pracy w Lublinie	2008 - 2013	Realizacja zadań dzięki środkom PFRON ² i Funduszowi Pracy
	Przyznawanie zwrotu 60% wynagrodzenia oraz składki na ubezpieczenie społeczne zatrudnionej osoby niepełnosprawnej		2008 - 2013	
	Świadczenie usług doradczych dla pracodawców w zakresie pomocy w doborze odpowiednich kandydatów do poszczególnych instrumentów rynku pracy oraz kandydatów do pracy		2008 - 2013	
	Upowszechnianie informacji o zamiarze zatrudnienia oraz upowszechnienie i realizowanie ofert pracy		2008 - 2013	
	Nawiązywanie i podtrzymywanie kontaktów z pracodawcami w celu pozyskania ofert pracy dla osób niepełnosprawnych		2008 - 2013	
	Propagowanie zatrudnienia osób niepełnosprawnych i innych instrumentów adresowanych do tej grupy osób wśród innych partnerów funkcjonujących na rynku pracy		2008 - 2013	

Wskaźniki osiągnięcia celu:

- ilość osób niepełnosprawnych uczestniczących w zajęciach aktywizacyjnych, Klubach Pracy;
- ilość udzielonych porad zawodowych osobom niepełnosprawnym;
- ilość osób niepełnosprawnych, które skorzystały z poszczególnych instrumentów rynku pracy;
- ilość przeszkolonych osób niepełnosprawnych;
- ilość pozyskanych ofert pracy dla osób niepełnosprawnych;
- ilość osób niepełnosprawnych przeszkolonych w zakresie prowadzenia własnej działalności gospodarczej;
- ilość osób niepełnosprawnych, które uzyskały środki na podjęcie działalności gospodarczej;
- ilość przystosowanych stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych;
- ilość wykonanych usług doradczych dla pracodawców w zakresie pomocy w doborze odpowiednich kandydatów do poszczególnych instrumentów rynku pracy oraz kandydatów do pracy,
- ilość osób niepełnosprawnych, które podjęły pracę;
- ilość programów, w których biorą udział osoby niepełnosprawne.

5. Koszty realizacji działań w roku 2008.

Cel	Zadania	Działania	Realizatorzy	Koszty realizacji	Źródła finansowania			UWAGI
					Budżet miasta	Środki PFRON	Środki organizacji pozarządowych	
I.	1.	Uruchamianie nowych warsztatów terapii zajęciowej dla osób niepełnosprawnych dotąd nie objętych taką formą terapii	organizacje pozarządowe, PFRON	200 000 zł		150 000 zł	50 000 zł	
		Utrzymywanie istniejących warsztatów terapii zajęciowej	Miasto Lublin, organizacje pozarządowe	387 520 zł	387 520 zł			10 % kosztów działalności WTZ
		Wspieranie działań mających na celu utworzenie zakładów aktywności zawodowej	organizacje pozarządowe	67 000 zł		50 250 zł	16 750 zł	
		Współpraca instytucji samorządowych z organizacjami pozarządowymi w celu realizacji zadań publicznych	MOPR, organizacje pozarządowe, jednostki miasta					W ramach realizowanych zadań
		Nawiązanie współpracy z uczelniami lub ośrodkami badawczymi i organizacjami pozarządowymi w celu sporządzenia diagnozy dotyczącej sytuacji i potrzeb osób niepełnosprawnych	Organizacje pozarządowe, uczelnie, ośrodki badawcze, Pełnomocnik Prezydenta ds. Osób Niepełnosprawnych					W ramach realizowanych zadań
		Organizacja akcji i realizacja programów upowszechniających wiedzę o przyczynach i skutkach niepełnosprawności oraz sposobach jej zapobiegania	MOPR, organizacje pozarządowe	40 000 zł	40 000 zł			
	2.	Aktualizacja i analiza stanu dostosowania budynków będących własnością Miasta Lublin do potrzeb osób niepełnosprawnych	Pełnomocnik Prezydenta ds. Osób Niepełnosprawnych, MOPR, Wydział Gospodarowania Mieniem, Wydział Remontów Budynków, Wydział Spraw Mieszkaniowych					W ramach realizowanych zadań
		Utworzenie sieci mieszkań chronionych	Wydział Inwestycji UM, Wydział Spraw Mieszkaniowych UM, Wydział Gospodarowania Mieniem UM					Kompetencje Wydziałów Urzędu Miasta

II.	1.	Prowadzenie remontów mających na celu przystosowanie mieszkań do potrzeb osób niepełnosprawnych	Wydział Spraw Mieszkaniowych UM, Wydział Remontów Budynków UM					W ramach realizowanych zadań
		Wypożyczenie obiektów służących rehabilitacji osób niepełnosprawnych w sprzęt rehabilitacyjny	Oddział Lubelski PFRON, organizacje pozarządowe, jednostki miasta, zakłady opieki zdrowotnej	40 000 zł	20 000 zł	20 000 zł		
		Organizowanie ośrodków wsparcia dla osób niepełnosprawnych, ich rodzin i przyjaciół	MOPR i inne jednostki organizacyjne, organizacje pozarządowe					Realizacja w latach 2009 - 2013
	1.	Upowszechnianie wiedzy o ulgach i uprawnieniach osób niepełnosprawnych	MOPR, organizacje pozarządowe	8 000 zł	8 000 zł			
		Realizacja programów promujących osiągnięcia osób niepełnosprawnych	MOPR, organizacje pozarządowe	18 000 zł	18 000 zł			
		Organizacja kursów i szkoleń przygotowujących do pracy z osobami niepełnosprawnymi	MOPR, organizacje pozarządowe	20 000 zł	20 000 zł			
		Integracja osób niepełnosprawnych z mieszkańcami Lublina	MOPR, organizacje pozarządowe, jednostki miasta	51 000 zł	51 000 zł			
		Świadczenie poradnictwa dla osób niepełnosprawnych	MOPR, organizacje pozarządowe	16 000 zł	16 000 zł			
		Organizowanie sportowych i kulturalnych imprez dla osób niepełnosprawnych	Wydziały UM, kluby sportowe, centra kultury	100 000 zł	100 000 zł			
		Uczestnictwo osób niepełnosprawnych w programach celowych PFRON (m.in. Komputer dla Homera, Sprawny dojazd, Pegaz, Pitagoras i inne)	Oddział Lubelski PFRON					W ramach zadań Lubelskiego Oddziału PFRON
		Wsparcie działalności organizacji pozarządowych działających na polu pomocy osobom niepełnosprawnym	Oddział Lubelski PFRON, organizacje pozarządowe, samorząd miasta					W ramach zadań Lubelskiego Oddziału PFRON
		Wspieranie działań związanych z edukacją permanentną niepełnosprawnych osób dorosłych	Organizacje pozarządowe					Pozyskanie środków europejskich
		Wspieranie działań z zakresu integracji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych	MOPR, organizacje pozarządowe					Realizacja Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki

		Wspieranie działań w pozyskiwaniu środków unijnych na różne typy projektów w tym: konkursowe, systemowe i partnerskie	Organizacje pozarządowe, Wydział Rozwoju i Funduszy Europejskich, Pełnomocnik Prezydenta ds. Osób Niepełnosprawnych					Realizacja w ramach środków z programów europejskich
	2.	Zadania z zakresu rehabilitacji społecznej realizowane w ramach środków PFRON będących w dyspozycji powiatu*	MOPR,(Dział ds. Osób Niepełnosprawnych)					Wysokość środków określa Zarząd PFRON w I kwartale roku
		Rehabilitacja osób niepełnosprawnych	MOPR, organizacje pozarządowe, jednostki miasta	210 000 zł	210 000 zł			
		Likwidacja barier w ZOZ i placówkach edukacyjnych w zakresie umożliwiania osobom niepełnosprawnym poruszania się i komunikowania	Oddział Lubelski PFRON, ZOZ, podmioty, które utworzyły i prowadzą placówki edukacyjne	100 000 zł	50 000 zł	50 000 zł		
		Likwidacja barier transportowych	Oddział Lubelski PFRON, organizacje pozarządowe, jednostki miasta	100 000 zł	50 000 zł	50 000 zł		
		Likwidacja barier architektonicznych i urbanistycznych	Wydział Remontu Budynków UM, Oddział Lubelski PFRON	100 000 zł	100 000 zł			
III.	1.	Prowadzenie zajęć edukacyjnych dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej	MOPR, organizacje pozarządowe, jednostki miasta	120 000 zł	120 000 zł			
		Nawiązanie współpracy oraz wymiana danych o liczbie niepełnosprawnych dzieci w celu programowania i zabezpieczania ich potrzeb edukacyjnych	Miejski Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności, Wydział Oświaty i Wychowania UM, Pełnomocnik Prezydenta ds. Osób Niepełnosprawnych					W ramach działań urzędów wymienionych jako realizatorzy działania
	2.	Tworzenie oddziałów integracyjnych w istniejących placówkach edukacyjnych	Wydział Oświaty i Wychowania UM					W miarę pojawiających się potrzeb i możliwości
		Wsparcie procesu edukacji młodzieży niepełnosprawnej i przygotowanie do wejścia na rynek pracy	Oddział Lubelski PERON, organizacje pozarządowe					W ramach zadań Oddziału PERON oraz działań organizacji pozarządowych

IV.	1.	Kształtowanie zdolności adaptacyjnych osób niepełnosprawnych do warunków zmieniającego się rynku pracy	Miejski Urząd Pracy w Lublinie, organizacje pozarządowe					
		Ułatwianie dostępu do wiedzy, świadczenie usług doradczych i pośrednictwa pracy dla osób niepełnosprawnych						
		Umożliwienie zdobycia niezbędnego doświadczenia zawodowego						
		Umożliwienie powrotu na rynek pracy						
		Ułatwienie osobom bezrobotnym kontaktu z pracodawcami						
		Przyznawanie środków na podjęcie działalności gospodarczej, rolniczej albo na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej						Wysokość środków określa Zarząd PFRON w I kwartale roku
		Kierowanie i oferowanie instrumentów rynku pracy (staże, przygotowania zawodowe w miejscu pracy, prace interwencyjne)						
		Dofinansowanie do wysokości 50% oprocentowania kredytu bankowego zaciągniętego na kontynuowanie działalności gospodarczej prowadzonej przez osobę niepełnosprawną						Wysokość środków określa Zarząd PFRON w I kwartale roku
		Realizacja programów PFRON z zakresu aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych (m.in. osoba niepełnosprawna w służbie publicznej, trener pracy, wyposażenie nowych miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych odpowiednio do ich potrzeb i możliwości)	Oddział Lubelski PFRON					
		Pozyskiwanie środków pozabudżetowych na aktywizację zawodową osób niepełnosprawnych i wsparcie ich w miejscu pracy	MUP, MOPR, organizacje pozarządowe					
		Przyznawanie zwrotu kosztów poniesionych w związku z przystosowaniem tworzonych lub istniejących stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych stosownie do potrzeb wynikających z ich niepełnosprawności	Miejski Urząd Pracy w Lublinie					Wysokość środków określa Zarząd PFRON w I kwartale roku
		Przyznawanie zwrotu miesięcznych kosztów zatrudnienia pracowników pomagających pracownikowi niepełnosprawnemu w pracy w zakresie czynności ułatwiających komunikowanie się z otoczeniem, a także czynności niemożliwych lub trudnych do samodzielnego wykonywania przez pracownika niepełnosprawnego na stanowisku pracy						

		Przyznawanie zwrotu kosztów wyposażenia i owiska pracy osoby niepełnosprawnej	Miejski Urząd Pracy w Lublinie					Wysokość środków określa Zarząd PFRON w I kwartale roku
		Przyznawanie zwrotu 60% wynagrodzenia oraz składki na ubezpieczenie społeczne zatrudnionej osoby niepełnosprawnej						
	2.	Świadczenie usług doradczych dla pracodawców w zakresie pomocy w doborze odpowiednich kandydatów do poszczególnych instrumentów rynku pracy oraz kandydatów do pracy	Miejski Urząd Pracy w Lublinie					
		Upowszechnianie informacji o zamiarze zatrudnienia oraz upowszechnienie i realizowanie ofert pracy						
		Nawiązywanie i podtrzymywanie kontaktów z pracodawcami w celu pozyskania ofert pracy dla osób niepełnosprawnych						
		Propagowanie zatrudnienia osób niepełnosprawnych i innych instrumentów adresowanych do tej grupy osób wśród innych partnerów funkcjonujących na rynku pracy						
		RAZEM		1 577 520 zł	1 190 520 zł	320 2500 zł	66 750 zł	

* środki z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej przyznawane są Uchwałą Zarządu PFRON w I kwartale, Ich wysokość w roku 2008 prognozuje się na podstawie środków otrzymanych przez powiat w roku 2007. W związku z tym całkowita wysokość środków w 2008 roku została powiększona o kwotę **9 000 000 zł (w tym 3 487 640 zł środków PFRON na działalność Warsztatów Terapii Zajęciowej)**, ze środków PFRON.
1 577 520 + 9 000 000 = 10 577 520 zł

Koszty całkowite programu w roku **2008** wyniosą **10 577 520 zł**.

WYKAZ TABEL

Tabela 1. Liczba osób z orzeczeniem poszczególnych schorzeń i dysfunkcji.....	7
Tabela 2. Wysokość środków na zadania realizowane przez organizacje pozarządowe i jednostki miasta w ramach „Programu działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Lublina na lata 2006-2007” w roku 2007.....	15
Tabela 3. Liczba osób niepełnosprawnych korzystających z usług opiekuńczych w 2007 roku	16
Tabela 4. Liczba osób niepełnosprawnych zamieszkujących w domach pomocy społecznej w Lublinie	17
Tabela 5. Liczba osób niepełnosprawnych korzystających z dziennych form wsparcia	18
Tabela 6. Liczba uczniów w specjalnych szkołach podstawowych w Lublinie z uwzględnieniem rodzaju niepełnosprawności	21
Tabela 7. Liczba uczniów w gimnazjach specjalnych w Lublinie z uwzględnieniem rodzaju niepełnosprawności.....	22
Tabela 8. Szkoły ponadgimnazjalne (zawodowe, średnie i policealne) dla uczniów niepełnosprawnych z uwzględnieniem rodzaju niepełnosprawności	23
Tabela 9. Osoby niepełnosprawne zarejestrowane w MUP Lublin wg poziomu wykształcenia - rok 2006 i 2007	24
Tabela 10. Stopnie niepełnosprawności osób zarejestrowanych w Miejskim Urzędzie Pracy w 2007 roku.....	25

**Wykaz organizacji pozarządowych działających na rzecz osób
niepełnosprawnych w Lublinie**

Lp.	Nazwa organizacji	Adres
1.	<u>Caritas Archidiecezji Lubelskiej</u>	Prymasa Wyszyńskiego 2 20-950 Lublin
2.	<u>Integracyjny Klub Aktywnej Rehabilitacji i Sportu Niewidomych "IKAR"</u>	Paderewskiego 14/96a 20-860 Lublin
3.	<u>Lubelski Związek Inwalidów Narządu Ruchu</u>	Lubomelska 1-3 lok. 101 20-072 Lublin
4.	<u>Terapeutyczne Centrum Wsparcia i Edukacji</u>	Mariańska 25 lok. 2 20-142 Lublin
5.	<u>Fundacja "Dom Dzieci Benjamin"</u>	Zbożowa 22a 20-827 Lublin
6.	<u>Fundacja "Mali Szczęśliwi" im. Janusza Korczaka</u>	Bursztynowa 15a 20-576 Lublin
7.	<u>Stowarzyszenie Pomocy Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej "Słoneczko"</u>	Romantyczna 10/13 20-533 Lublin
8.	<u>Fundacja na Rzecz Osób Niepełnosprawnych "Tacy Sami"</u>	Narutowicza 74a 20-019 Lublin
9.	<u>Europejska Fundacja Społeczna Imienia Syna Człowieczego "Godne Życie"</u>	Biernackiego 22 20-089 Lublin
10.	<u>Stowarzyszenie na Rzecz Dzieci z Chorobami Krwi</u>	Chodźki 2 20-093 Lublin
11.	<u>Bractwo Miłosierdzia im. św. Brata Alberta -</u>	Zielona 3 20-082 Lublin
12.	<u>Polskie Towarzystwo Walki z Kalectwem - Oddział w Lublinie</u>	Piłsudskiego 11 20-011 Lublin
13.	<u>Fundacja Alpha</u>	Skierki 3 m. 57 20-601 Lublin
14.	<u>Polski Związek Niewidomych</u>	Głowackiego 35 20-060 Lublin
15.	<u>Polska Fundacja Osteoporozy</u>	Jaczeńskiego 8 20-090 Lublin
16.	<u>Polskie Stowarzyszenie Diabetyków - Lubelski Oddział Wojewódzki</u>	Jana Sawy 3 skr.poczt.168 20-950 Lublin
17.	<u>Lubelskie Stowarzyszenie Ochrony Zdrowia Psychicznego</u>	Gospodarcza 32 20-213 Lublin
18.	<u>Polski Związek Niewidomych - Okręg Lubelski</u>	Wieniawska 13 20-071 Lublin
19.	<u>Fundacja "Radość"</u>	Lwowska 24 m. 60 20-128 Lublin
20.	<u>Stowarzyszenie Miłośników Sportów Ekstremalnych "Adrenalina"</u>	Kurantowa 4 lok. 75 20-836 Lublin
21.	<u>Stowarzyszenie Chorych na Serce</u>	Al. Kraśnicka 100 20-718 Lublin
22.	<u>Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Archidiecezji Lubelskiej</u>	Krakowskie Przedmieście 1 20-002 Lublin
23.	<u>Lubelska Fundacja MOST</u>	Paganiniego 9/104 20-850 Lublin
24.	<u>Polskie Stowarzyszenie Ludzi Cierpiących na Padaczkę - Oddział w Lublinie</u>	Spokojna 2 20-074 Lublin
25.	<u>Fundacja Rozwoju Lubelszczyzny</u>	Lubartowska 74a (I p.) 20-094 Lublin

26.	<u>Polski Związek Głuchych - Zarząd Oddziału Lubelskiego</u>	Leszczyńskiego 50 20-068 Lublin
27.	<u>Stowarzyszenie Inicjatyw Społecznych „POMOC”</u>	Balladyny 6 20-601 Lublin
28.	<u>Towarzystwo Przyjaciół Dzieci - Lubelski Oddział Regionalny</u>	Narutowicza 54 20-016 Lublin
29.	<u>Lubelskie Towarzystwo Dobroczynności</u>	Bronowicka 3 20-301 Lublin
30.	<u>Klub Sportowy Niewidomych i Słabowidzących "Hetman"</u>	Głowackiego 35 20-060 Lublin
31.	<u>Lubelskie Towarzystwo Przyjaciół Chorych "Hospicjum Dobrego Samarytanina"</u>	Bernardyńska 11a 20-109 Lublin
32.	<u>Stowarzyszenie na Rzecz Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej Ruchowo</u>	Doświadczalna 46 20-236 Lublin
33.	<u>Stowarzyszenie Rodziców i Przyjaciół Dzieci Niewidzących i Słabowidzących "Blżej Świata"</u>	Hirszfelda 6 20-092 Lublin
34.	<u>Fundacja Aktywnej Rehabilitacji - Biuro Regionalne FAR - Punkt Aktywizacji Zawodowej</u>	Al. Kraśnicka 127/129 (pok.1, II piętro) 20-718 Lublin
35.	<u>Stowarzyszenie na Rzecz Dzieci z Astmą, Chorobami Reumatycznymi oraz Mukowiscydozą</u>	Chodźki 2 m. 5084 20-093 Lublin
36.	<u>Lubelskie Hospicjum dla Dzieci im. "Małego Księcia"</u>	Hutnicza 20b 20-218 Lublin
37.	<u>Lubelskie Forum Organizacji Osób Niepełnosprawnych - Sejmik Wojewódzki</u>	Al. Racławickie 44d 20-043 Lublin
38.	<u>Fundacja Na Rzecz Dzieci z Zaburzeniami Słuchu i Mowy</u>	Chodźki 2 20-093 Lublin
39.	<u>Stowarzyszenie Grupa Aktywnej Rehabilitacji - Rekryteringsgruppen - Region Lubelski</u>	Al. Racławickie 44d 20-043 Lublin
40.	<u>Fundacja "Sokrates"</u>	Kruczkowskiego 18/15 20-468 Lublin
41.	<u>Stowarzyszenie Przyjaciół Dzieci i Młodzieży "BO WARTO"</u>	Mariańska 25/2 Lublin
42.	<u>Polskie Towarzystwo Opieki Paliatywnej - Oddział w Lublinie.</u>	Bernardyńska 11a 20-109 Lublin
43.	<u>Terapeutyczny Ośrodek Wsparcia i Edukacji Rodziny</u>	Wieniawska 15 a 20-950 Lublin
44.	<u>Polskie Towarzystwo Opieki Nad Chorymi Ze Stomą "Pol-Ilko" - Oddział Regionalny</u>	Staszica 16 20-081 Lublin
45.	<u>Towarzystwo Przyjaciół Dzieci - Koło Pomocy Dzieciom Specjalnej Troski</u>	Niepodległości 6a lok. 41 59-300 Lublin
46.	<u>Duszpasterstwo Głuchoniemych i Niewidomych</u>	Bernardyńska 7a/3 20-109 Lublin
47.	<u>Stowarzyszenie Integracji Międzypokoleniowej</u>	Głowackiego 26 20-060 Lublin
48.	<u>Charytatywne Stowarzyszenie Niesienia Pomocy Chorym "Misericordia"</u>	Abramowicka 2 20-442 Lublin
49.	<u>Fundacja na rzecz Zwalczania Kleszczy i Profilaktyki w Chorobach Odkleszczowych</u>	Witolda Chodźki 5 m. 74 20-093 Lublin
50.	<u>Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów</u>	Głuska 23 20-439 Lublin
51.	<u>Stowarzyszenie "Źródło" Osób Niepełnosprawnych Umysłowo, Ich Rodzin i Przyjaciół</u>	Filaretów 7 20-609 Lublin
52.	<u>Fundacja "S.O.S. Ziemi Lubelskiej"</u>	Bronowicka 3 20-301 Lublin
53.	<u>Stowarzyszenie Chorych na Fenylketonurię "PKU - Lublin" w Lublinie</u>	Rafała Krajewskiego 14 20-728 Lublin
54.	<u>Stowarzyszenie Centrum Wolontariatu</u>	Jezuicka 4/5 20-113 Lublin

55.	<u>Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom Głuchoniemym</u>	Here 4 20-325 Lublin
56.	<u>Fundacja "Bądź Między Nami"</u>	Zorza 17 20-381 Lublin
57.	<u>Europejska Fundacja Rozwoju Osób Niepełnosprawnych "EFRON"</u>	Lubartowska 65 m. 1 20-123 Lublin
58.	<u>Krajowe Towarzystwo Autyzmu - Oddział w Lublinie</u>	Droga Męczenników Majdanka 20 20-319 Lublin
59.	<u>Fundacja Rozwoju Ortopedii Dziecięcej i Ochrony Dzieci Przed Kalectwem "O zdrowe dziecko"</u>	Chodźki 2 20-093 Lublin
60.	<u>Polski Komitet Pomocy Społecznej Zarząd Okręgowy w Lublinie</u>	Puchacza 8 20-323 Lublin
61.	<u>Lubelskie Stowarzyszenie Alzheimerowskie</u>	Towarowa 19 20-205 Lublin
62.	<u>Fundacja Kawalerów Maltańskich pod wezwaniem Króla Jana III Sobieskiego</u>	Al. Warszawska 51 20-803 Lublin
63.	<u>Fundacja "Lublin Dzieciom"</u>	Al. Piłsudskiego 16 20-011 Lublin
64.	<u>Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów – Oddział Rejonowy Nr 1</u>	Głęboka 11 20-709 Lublin
65.	<u>Chrześcijańskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób Starszych i Niepełnosprawnych</u>	Kosmonautów 78 20-358 Lublin
66.	<u>Stowarzyszenie Abbeyfield - Polskie Towarzystwo Pomocy i Integracji Pokoleń "Pogodne Życie" -</u>	Pl. M.Curie-Skłodowskiej 5 lok. 1508 20-031 Lublin
67.	<u>Fundacja na rzecz Niesienia Pomocy Pracownikom Wymiaru Sprawiedliwości</u>	Krakowskie Przedmieście 76 20-950 Lublin
68.	<u>Stowarzyszenie Chorych z Przepukliną Oponowo-Rdzeniową Rzeczypospolitej Polskiej</u>	Żelazowej Woli 20/39a 20-853 Lublin
69.	<u>Stowarzyszenie Rodzin i Młodzieży</u>	Krzywa 1 20-124 Lublin
70.	<u>Polskie Stowarzyszenie Diabetyków - Koło nr 4</u>	Wieniawska 13 20-523 Lublin
71.	<u>Polskie Stowarzyszenie Diabetyków - Koło nr 3</u>	Jana Sawy 3 20-632 Lublin
72.	<u>Polskie Stowarzyszenie Diabetyków - Koło nr 1</u>	Skrzetuskiego 8/37 20-628 Lublin
73.	<u>Stowarzyszenie Rodzin Dzieci z Uszkodzeniem Mózgu "SPERO"</u>	Romera 52/8 20-478 Lublin
74.	<u>Telefon Zaufania dla Osób Niepełnosprawnych</u>	Kalinowszczyzna 84 20-201 Lublin
75.	<u>Instytut Akcji Katolickiej Archidiecezji Lubelskiej</u>	Prymasa Wyszyńskiego 2 20-950 Lublin
76.	<u>Stowarzyszenie na rzecz Pomocy Chorym na Astmę i Choroby Alergiczne przy Oddziale Alergologicznym Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego im. St. Kard. Wyszyńskiego</u>	Al. Kraśnicka 100 20-718 Lublin
77.	<u>Towarzystwo na rzecz Edukacji Niewidomych i Słabowidzących im. Zofii Sękowskiej</u>	Leonarda 11 m. 54 20-625 Lublin
78.	<u>Ogólnopolskie Stowarzyszenie Osób Jakkających się "Ostoja"</u>	Głuska 138 20-380 Lublin
79.	<u>Stowarzyszenie Reumatyków i ich Sympatyków - Koło w Lublinie</u>	Kazimierza Jaczewskiego 8 20-954 Lublin
80.	<u>Fundacja "Serce dla Serc" im. Ks. Inf. B. Wołyńskiego</u>	Nowy Świat 41 20-418 Lublin
81.	<u>Stowarzyszenie Klub Kobiet po Mastektomii "Amazonki"</u>	Organowa 2 20-850 Lublin
82.	<u>Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym - Koło Terenowe</u>	Rogowskiego 5 20-002 Lublin

83.	<u>Stowarzyszenie Pomocy Osobom Niepełnosprawnym SPON</u>	Szwolężerów 9/17 20-555 Lublin
84.	<u>Stowarzyszenie Rodzin Dzieci Niepełnosprawnych "Nasza Szansa" w Lublinie</u>	Czwartaków 8/4 20-043 Lublin
85.	<u>Stowarzyszenie Chorych na Łuszczycę</u>	Łęczyńska 1 20-309 Lublin
86.	<u>Stowarzyszenie Przyjaciół Specjanego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego nr 1 w Lublinie</u>	Al. Spółdzielczości Pracy 65 20-147 Lublin
87.	Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów	Legionowa 2/1 20-048 Lublin
88.	Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów – Koło Nr 5	Harnasie 11 20-857 Lublin
89.	<u>Stowarzyszenie Chorych na Astmę Oskrzelową</u>	Jaczeńskiego 8 20-954 Lublin
90.	<u>Stowarzyszenie Pomocy Chorym na Schorzenia Reumatyczne</u>	Kazimierza Jaczeńskiego 8 20-950 Lublin
91.	Lubelska Grupa Wsparcia ADHD przy Polskim Towarzystwie ADHD	Lublin
92.	Ogólnopolska Federacja Organizacji Osób Niepełnosprawnych Ruchowo	Lubomelska 1/3 20-072 Lublin
93.	<u>Lubelski Klub Sportowy Głuchych "Spartan"</u>	Al. Józefa Piłsudskiego 22 20-011 Lublin
94.	Stowarzyszenie „Chroń serce”	Jaczeńskiego 8 20-954 Lublin
95.	Fundacja „Fuga Mundi”	Peowiaków 12 20 – 007 Lublin
96.	Stowarzyszenie Rodziców Dzieciom z Wadą Serca „Serce Dziecka”	Szwajcarska 6 20 – 861 Lublin
97.	Towarzystwo Pomocy Głuchoniewidomym	Leszczyńskiego 50 20 – 068 Lublin
98.	Stowarzyszenie Olimpiady Specjalne Polska - Sekcja	Głuska 5 20-439 Lublin
99.	Koło Pomocy Dzieciom i Młodzieży z Cukrzycą im. prof. B. Niewiedziała	Hipoteczna 4 20-027 Lublin
100.	Fundacja "Orator"	Koryznowej 2/3 22-150 Lublin
101.	Lubelski Ośrodek Samopomocy	Narutowicza 54 20-082 Lublin
102.	Centrum Aktywizacji i Rozwoju Seniora	Nałkowskich 114 20-470 Lublin
103.	Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów – Koło Nr 4	Krańcowa 106 20-337 Lublin
104.	Stowarzyszenie Przyjaciół i Rodzin Osób z Zespołem Downa	Poturzyńska 1 20-853 Lublin
105.	Integracyjne Centrum Sportu i Rehabilitacji "START"	Piłsudskiego 22 20-011 Lublin
106.	Międzynarodowe Stowarzyszenie Dzieci i Młodzieży "Uśmiech Życia"	Rycerska 9 20-552 Lublin
107.	Fundacja "Wszystko Dla Dzieci" - Oddział Lublin	Zana 29/21 20-610 Lublin
108.	Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów – Koło Nr 7	Kunickiego 35 20 – 417 Lublin
109.	Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów – Oddział Rejonowy Nr 2	Lwowska 6 20-128 Lublin
110.	Ogólnopolskie Stowarzyszenie Pomocy Chorym z HCV (Wirusowym zapaleniem wątroby) „Prometeusze”	Szafronowa 19/64 20-573 Lublin
111.	Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów – Koło Nr 8, Koło Nr 6	Wieniawska 13 20 -071 Lublin

Uwaga: Wykaz organizacji pozarządowych ustalony na dzień 14.02.2008 roku – może ulegać zmianie.

Wykaz jednostek prowadzących Warsztaty Terapii Zajęciowej działające na terenie Miasta Lublin.

Lp.	Nazwa i adres Warsztatu Terapii Zajęciowej	Liczba uczestników
1.	Teatr im. J. Osterwy, ul. Jastrzębia 3, 20-323 Lublin	25
2.	Stowarzyszenie na Rzecz Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej Ruchowo, ul. Doświadczalna 46, 20 – 236 Lublin	30
3.	Lubelskie Towarzystwo Dobroczynności – ŚDS "Roztocze", ul. K. Wallenroda 2a, 20-607 Lublin	30
4.	Spółdzielnia Niewidomych im. Modesta Sękowskiego, ul. Głowackiego 35, 20-060 Lublin	20
5.	Stowarzyszenie „Źródło” Osób Niepełnosprawnych, Ich Rodzin i Przyjaciół, ul. Gospodarcza 32, 20-213 Lublin	25
6.	Stowarzyszenie „Źródło” Osób Niepełnosprawnych, Ich Rodzin i Przyjaciół, ul. Radzyńska 3, 20 – 850 Lublin	40
7.	Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym, ul. Rogowskiego 5, 20-840 Lublin	25
8.	Charytatywne Stowarzyszenie Niesienia Pomocy Chorym „Misericordia”, ul Abramowicka 2, 20 – 440 Lublin	35
9.	Specjalny Ośrodek Szkolno – Wychowawczy Nr 1, Al. Spółdzielczości Pracy 65, 20 – 147 Lublin	30
	Liczba uczestników Warsztatów Terapii zajęciowej ogółem	260

PRZEWODNICZĄCY RADY MIASTA

Piotr Dreher